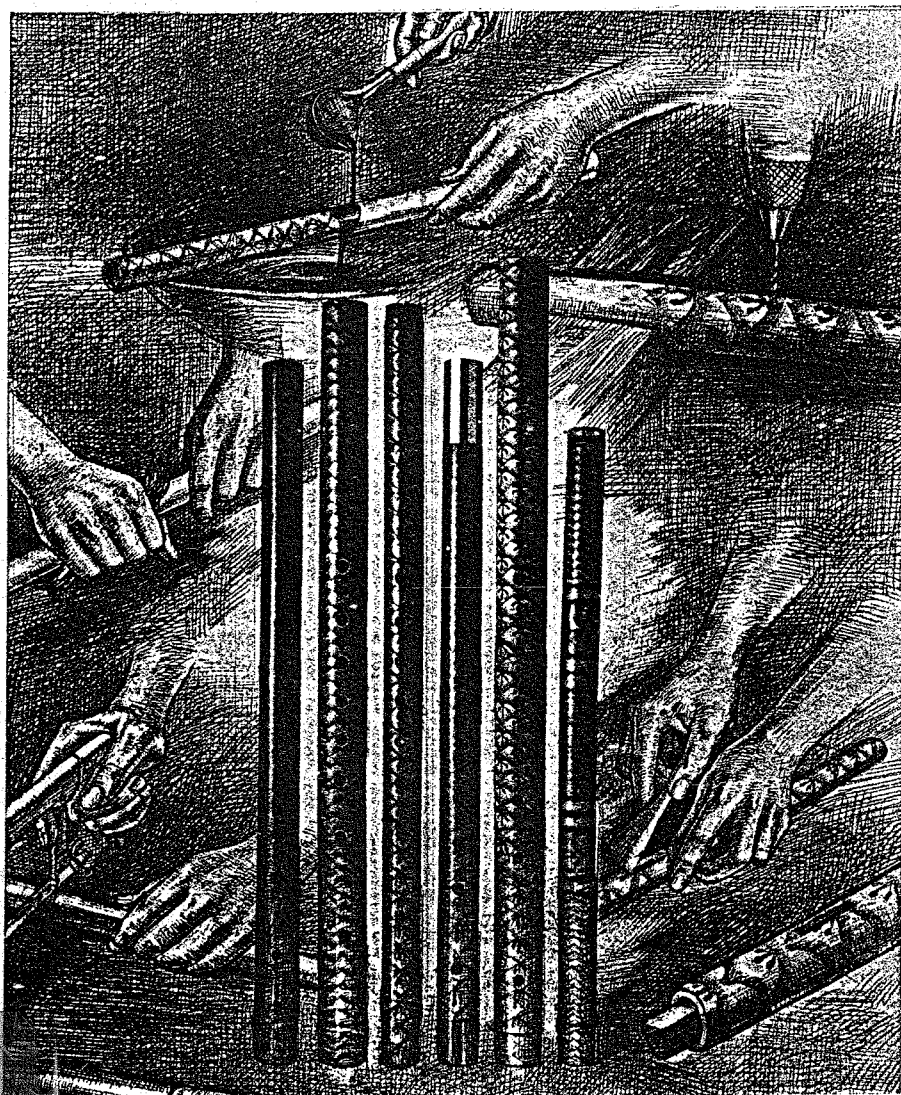

หัตถกรรมไทย

ความเป็นมาและการผลิตในปัจจุบัน

ศึกษากรณี : การทำขลุ่ย

รองศาสตราจารย์ วัฒนะ จุฑะวิภาต
สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2542

หัตถกรรมไทย
ความเป็นมาและการผลิตในปัจจุบัน

ศึกษากรณี : การทำขลุ่ย

รองศาสตราจารย์ วัฒนะ จูทะวิภาต

สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปีพุทธศักราช 2520 ข้าพเจ้าได้รับพระมหากรุณาธิคุณเสวยพระ
อิสริยยศเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้ก่อตั้งเงินทุนเป็นการเฉลิมฉลอง กองทุนนี้วัตถุประสงค์ในการทำนุบำรุงส่งเสริม
การศึกษาและวิจัยความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมของชนชาติไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย
โดยถือว่านอกจากศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ที่เรานำกันตามสายนิยมแล้ว
ยังมีคุณค่าความรู้ที่คนไทยเป็นผู้สร้างสรรค์ ปรับเปลี่ยนขึ้นมา สมควรที่เราจะสนใจศึกษา
ให้เข้าอย่างถ่องแท้ กิจกรรมของกองทุนเท่าที่ผ่านมามีอยู่หลายอย่าง เช่นได้จัดปาฐกถา
เสวนา เวทีสนทนาทางคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ มาเป็นนัยแสดง และได้ขออนุญาตทำนุแสดง
ปาฐกถาพิมพ์ปาฐกถาเผยแพร่วิชาการให้แพร่หลายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังให้ทุนส่งเสริม
การวิจัย อุดหนุนการพิมพ์หนังสือหรือตำราที่ทรงคุณค่า โดยมีคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้คัดเลือก ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าหนังสือทุกเล่มที่จัดพิมพ์
ขึ้นจะมีประโยชน์ในการอ้างอิงค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้ของผู้อ่านสืบต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมไทย: ความเป็นมาและการผลิตในปัจจุบัน ศึกษากรณี การทำบาตรพระ การปั้นหล่อพระ การทำขลุ่ย การทำของเล่นด้วยไม้ระกำ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีงบประมาณ 2535 นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น

เนื่องจากความซับซ้อนและความหลากหลายของเรื่องราวและข้อมูลรายงานการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมไทย จึงจัดทำเป็นสี่เรื่องย่อย ทุกเล่มเป็นอิสระแต่เป็นหัตถกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในเขตกรุงเทพฯ และธนบุรี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม ถือเป็นການบันทึกเหตุการณ์ความเป็นอยู่ของผู้ผลิตซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

งานวิจัยที่สำเร็จด้วยดีจากความช่วยเหลือจากอาจารย์ยุรรัตน์ ยुरาพันธุ์ อาจารย์นิจอธิฤทธิ์ระนันท์ อาจารย์เจดโณม ส.จันทราทิพย์ อาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร.ประคอง นิมานเหมินทร์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ ศาสตราจารย์ผุสดี ทิพทัส สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่สำคัญคือ ช่างนิรนามหลายท่านที่เป็น “ครู” ยินดีถ่ายทอดความรู้เชิงช่าง อย่างไม่ปิดบังนับเป็นความกรุณาอย่างที่สุด อันเป็นผลให้ได้รับรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษแห่งชาวสยาม ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

รองศาสตราจารย์ วัฒนะ จูทะวิภาต

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	2
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ขอบเขตการวิจัย	2
วิธีการดำเนินการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 ขลุ่ย	4
ประวัติความเป็นมาของขลุ่ย	4
ขลุ่ยสมัยต่าง ๆ	7
ลักษณะส่วนต่าง ๆ ของขลุ่ย	9
ชนิดของขลุ่ย	11
วิธีการเลือกขลุ่ย	12
การบำรุงรักษา	12
บทที่ 3 ชุมชนบางไส้ไก่	16
กำเนิดชุมชนบางไส้ไก่	16
ช่างขลุ่ยตระกูลต่าง ๆ ของชุมชนบางไส้ไก่	21
บทที่ 4 การทำขลุ่ยของชุมชนบางไส้ไก่	26
วัสดุอุปกรณ์ในการทำขลุ่ย	26
ขั้นตอนการทำขลุ่ย	27
บทที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	51
ชุมชนบางไส้ไก่ในปัจจุบัน	51
ปัญหาและอุปสรรคของการทำขลุ่ยของชุมชนบางไส้ไก่	52
การอนุรักษ์และการสืบทอดการทำขลุ่ย	54
บรรณานุกรม	55

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ขลุ่ยไทยนับได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่ง ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยและสังคมไทยตลอดมา ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเครื่องดนตรีไทยที่สะดวกอย่างยิ่งต่อการพกพาไปยังที่ต่าง ๆ แล้ว ขลุ่ยยังมีวิธีการเล่นที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ทำให้คนไทยนิยมเล่นเครื่องดนตรีชนิดนี้อย่างแพร่หลายโดยไม่จำกัดอายุหรือเพศ แม้กระทั่งเมื่อพิจารณาถึงวัสดุและขั้นตอนการผลิตก็ดูเหมือนว่าการผลิตหรือการทำขลุ่ยนี้จะมีขั้นตอนที่เรียบง่ายไม่ยุ่งยากเหมือนเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามในความเรียบง่ายนั้น กล่าวได้ว่าการทำขลุ่ยจำเป็นต้องใช้ความละเอียด ประณีต และความชำนาญอย่างยิ่งในทุกขั้นตอน การผลิตนับตั้งแต่การแปรรูปจากท่อนไม้ธรรมชาติจนกระทั่งสำเร็จออกมาเป็นขลุ่ยซึ่งสามารถก่อให้เกิดเสียงต่างๆ อย่างไพเราะ หรือแม้กระทั่งเมื่อพิจารณาถึงลวดลายที่ปรากฏบนขลุ่ยก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของช่างทำขลุ่ยได้เป็นอย่างดี ช่างทำขลุ่ยที่มีชื่อเสียงและได้ทำขลุ่ยมาตั้งแต่ต้นสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 200 ปี คือช่างทำขลุ่ยชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนบางไส้ไก่ได้รับสืบทอดการทำขลุ่ยมาจากบรรพบุรุษ หมู่บ้านนี้จึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นภูมิหลังของชุมชนบางกอกในอดีตได้เป็นอย่างดี

ชุมชนบางไส้ไก่เป็นหมู่บ้านกลางเมือง ที่ยังคงอยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ยังคงยืนหยัดทำขลุ่ยด้วยความรักในอาชีพที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้ ทำงานด้วยความอดทน ความประณีต ความชำนาญ โดยไม่หวั่นไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ช่างทำขลุ่ยชุมชนบางไส้ไคนับเป็นช่างหัตถกรรมเก่าแก่ ที่ยังสามารถทวนกระแสของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมได้อย่าง

น่าสนใจยิ่ง เรื่องราวการทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไถ่ก็จึงควรที่จะได้ศึกษาเพื่อที่จะได้อนุรักษงานหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยประเภทนี้มีให้สูญไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงที่ล้อมรอบอยู่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาความเป็นมาของช่างทำขลุ่ย ชุมชนบางไผ่ไถ่ตลอดจนประเพณี คติความเชื่อของช่าง
2. ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์งานทำขลุ่ยในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ รูปแบบและกระบวนการผลิต
3. ศึกษาวิธีการถ่ายทอดความรู้เชิงช่างและบทบาทของช่างทำขลุ่ยในปัจจุบัน
4. ศึกษาแนวทางในการดำรงรักษาและสืบทอดฝีมือช่างทำขลุ่ยชุมชนบางไผ่ไถ่ตลอดจนข้อเสนอแนะในการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยงานศิลปหัตถกรรมการทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไถ่ แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของขลุ่ย
2. สัมภาษณ์ชุมชนบางไผ่ไถ่ แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
3. สัมภาษณ์ช่างทำขลุ่ยที่ยังคงประกอบอาชีพการทำขลุ่ยอยู่
4. บันทึกภาพขั้นตอนและวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปหัตถกรรมประเภทขลุ่ยอย่างละเอียดทุกขั้นตอน
5. วิเคราะห์ความเป็นมาของช่างทำขลุ่ยชุมชนบางไผ่ไถ่ และการเปลี่ยนแปลงบทบาทของช่างทำขลุ่ยจากอดีตถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้หลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา บทบาท ตลอดจนผลงานของช่างทำขลุ่ยชุมชนบางไผ่ไถ่ อันจะทำให้บุคคลรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาเพื่อร่วมกันสืบทอดและดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปหัตถกรรมพื้นฐาน

2. ได้ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ สืบทอด ตลอดจนพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่ายิ่งของไทยให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและอนาคต
3. เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาและสอนในมหาวิทยาลัย และผู้สนใจทั่วไป

บทที่ 2

ขลุ่ย

ประวัติความเป็นมาของขลุ่ย

ขลุ่ยมีลักษณะคล้ายเครื่องเป่าชนิดหนึ่งของอินเดีย คือ มุราลี และเหมือนกับซาทูฮาชิของญี่ปุ่น แต่ผิดกันที่การเป่า มุราลีนั้นเป่าทางด้านข้างคล้ายนิคโคโล ส่วนขลุ่ยของไทยเป่าอย่างคลาสิเนทซึ่งเหมือนกับซาทูฮาชิของญี่ปุ่น ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าที่โบราณที่สุดชนิดหนึ่งซึ่งพบคู่กับแคน แต่ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดว่าขลุ่ยไทยนั้นมาจากไหนและเกิดขึ้นเมื่อใด จากการศึกษาเรื่องขลุ่ยของ พระยาภูมิเสวินได้กล่าวถึงประวัติของขลุ่ยว่า

“ประวัติความเป็นมาของขลุ่ยนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะเป็นเครื่องดนตรีของชาติไทย เรามาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ตั้งแต่เราตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในทางตอนใต้ของ ประเทศจีน ซึ่งเป็นมณฑลยูนนานในปัจจุบันนี้ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังได้ กล่าวว่า ชาติไทยเรามีความเจริญรุ่งเรืองมากเมื่อครั้งอยู่ที่มณฑลยูนนาน และเป็น ชาติที่มีนิสัยรักการดนตรีเป็นอย่างยิ่ง ครั้นต่อมาเมื่อเราอพยพถอยร่นมาอยู่ในแถบ สวรรณภูมินี้ เราก็ได้ใกล้ชิดกับ ขอม ลาว มอญ พม่า และมลายู แต่ก็ไม่ปรากฏ ว่าพวกนี้มีดนตรีแบบ “ขลุ่ย” ของเราอยู่เลย และเมื่อเราได้มาอยู่ในแถบ สวรรณภูมินี้ เราก็มียุ่ยเป่าเล่นกันอยู่แล้ว และในตำรามหิทธิปาทยของ พระบรมวงศ์เธอสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ได้กล่าว ถึงพวกประเภทเครื่องเป่า คือ “สุษิระ” ได้แก่ประเภทที่ใช้ลมเป่าทั้งหมดว่ามี แคน เรวี ปี่ใน แต่สำหรับขลุ่ยนั้นพระองค์ท่านมิได้ทรงกล่าวไว้แต่อย่างใดเลย ดังนั้น ขลุ่ยก็น่า จะเป็นเครื่องดนตรีของไทยเรามาแต่ครั้งโบราณซึ่งในตอนที่อยู่ใน มณฑลยูนนานนั้น จีนอาจนำขลุ่ยของเราไป ซึ่งก็ดูคล้ายกับว่าขลุ่ยของเผ่าไทยเป็น เครื่องดนตรีของจีนไปในที่สุด”

เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของขลุ่ยว่า

“เมื่อพิจารณาจากวัสดุธรรมชาติที่นำมาทำขลุ่ย อันได้แก่ไม้ตระกูลไม้ม้วน เช่น ไม้รวก ไม้้อ ไม้เสา ไม้ซาง ฯลฯ พอจะสันนิษฐานว่า ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ชนิดหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของเครื่องดนตรีประเภทเป่าที่มนุษย์เริ่มรู้จักทำขึ้นในสมัยแรก ๆ และพัฒนาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันเช่นเดียวกับร่องรอยที่ยังหลงเหลืออยู่ของ “ปี่อ้อ” ของล้านนา รวมทั้งเครื่องเป่าประเภทแคนน้ำเต้าของชนเผ่าต่าง ๆ เช่น แม้ว และแม้วกระทั้งแคนของอีสาน ลักษณะของเครื่องดนตรีประเภทนี้มีอยู่ทั่วไปหลายภูมิภาค ซึ่งเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน ก็มักจะสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้ลักษณะเดียวกันโดยไม่จำเป็นต้องมีการติดต่อเลียนแบบกันมาก่อนจึงปรากฏว่ากลุ่มชนหลายชาติต่างก็มีเครื่องดนตรีประเภทเป่าแบบดั้งเดิมในตระกูลเดียวกันกับขลุ่ยอยู่แทบทั้งสิ้น ขลุ่ยไทยจึงไม่น่าจะมาจากไหนหรือรับอิทธิพลจากชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากแต่ที่จริงแล้วควรจะเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มนุษย์ภายในดินแดนสยามรู้จักเล่นมาพร้อม ๆ กับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ที่เชื่อว่ามีอยู่ในยุคสมัยแรก ๆ ขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าโดยพิจารณาจากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีก็ยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอนว่า ขลุ่ยมีกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไร ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุธรรมชาติที่นำมาทำขลุ่ยย่อมสูญสลายไปตามกาลเวลาได้โดยง่าย หลักฐานทางด้านโบราณคดีเกี่ยวกับขลุ่ยจึงไม่หลงเหลือร่องรอยอย่างชัดเจนแต่อย่างใด”

อุทิศ นาคสวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของขลุ่ยว่า

“ถ้าพิจารณารูปร่างลักษณะของขลุ่ยแล้ว น่าจะเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง จากหลักฐานที่พบขลุ่ยในหีบศพของภรรยาเจ้าเมืองไทยที่ริมฝั่งแม่น้ำสวโท มีหลักฐานจารึกศักราชไว้ไม่ต่ำกว่า 2,000 ปี หีบนั้นแบ่งออกเป็น 9 ชั้น แต่ละชั้นบรรจุทรัพย์สมบัติต่าง ๆ อันเป็นของรักของภรรยาเจ้าเมืองไทยท่านนั้น ปรากฏว่าชั้นในสุดที่ติดกับตัวศพมีของสำคัญอยู่ 3 ชั้น คือ แคน 1 เต้า, ขลุ่ย 1 เล้า, และขิม 1 ตัว”

ธนิศ อยู่โพธิ์ ได้กล่าวถึงเรื่องประดิษฐ์เครื่องดนตรีของคนไทยไว้ในงานเรื่อง “เครื่องดนตรีไทย” พร้อมด้วยตำนานการผสมวงมโหรี ปี่พาทย์ และเครื่องสาย” ว่า

“ชนชาติไทยคงได้รู้จักประดิษฐ์เครื่องดนตรีขึ้นเอง หรือเลียนแบบอย่างแล้วนำมาประดิษฐ์ขึ้นใช้เป็นของตนเอง มาแต่สมัยโบราณเมื่อครั้งยังตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนของตนในประเทศจีน เพราะปรากฏตามตำนานว่าโดยเป็นผู้มีนิสัยรักการดนตรีและขับร้องมาแต่โบราณกาล คนชาวไทยมีความสามารถในการศิลปทางดนตรี ตั้งแต่

สมัยอยู่ในอาณาจักรของหวู่ ซึ่งนักค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ยืนยันว่า คนตรีของจีนในปัจจุบันนี้ได้กำเนิดไปจากอาณาจักรของหวู่ของไทยหลายอย่าง แต่อย่างไรก็ดีตลอดเวลาที่คนไทยกับคนจีนยังตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ชิดติดต่อกันเช่นนั้น ก็คงจะแลกเปลี่ยนหรือเอาอย่างกันและกัน ซึ่งไทยเราเองก็คงจะรับเอาเครื่องดนตรีบางชนิดของจีนมาใช้ และเอามาเป็นแบบอย่างบ้าง นอกนั้น ยังมีเครื่องดนตรีอีกหลายชนิด ซึ่งเข้าใจว่าเป็นของชนชาติไทยประดิษฐ์ขึ้นใช้กันอยู่ก่อนที่จะลงมาพบวัฒนธรรมแบบอินเดีย ซึ่งแพร่หลายอยู่ในท้องถิ่นที่ตอนใต้ของแหลมอินโดจีนก่อนที่ชาวไทยจะอพยพลงมาจะสังเกตเห็นได้ว่า เครื่องดนตรีดั้งเดิมของไทย บัญญัติชื่อขึ้นเรียกตามเสียงคำโดดในภาษาไทย ไม่มีคำควบ คำคู่ คำแฝง หรือคำต่างประเทศเข้ามาปะปน เช่น เกราะ, โกร่ง, กรับ, ฉาบ, ฉิ่ง, เป้, ขลุ่ย, เปียะ, ซอ, ม้องและ กลอง เป็นต้น”

กำเนิดของขลุ่ยไทยในหนังสือสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้กล่าวไว้ว่า

“ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นหลอดกลมยาว ภายในกลวงและบังเกิดเสียงด้วยการเป่า แต่เป็นเครื่องเป่าที่ไม่ต้องใช้ลิ้นที่ทำได้ด้วยวัตถุบาง ๆ ให้เกิดความเด่นไหวมาตลอดใส่ เสียงที่ตั้งของเครื่องดนตรีจำพวกขลุ่ย เกิดขึ้นด้วยวิธีเจาะรูให้มีส่วนบังคับลมที่เป่าให้สะท้อนหักมุม เกิดความสั่นสะเทือนได้ในตัว เครื่องดนตรีประเภทขลุ่ยนี้ คงจะวิวัฒนาการมาจากผิวปากซึ่งมีใช้เกือบทุกชาติ นักปราชญ์บางท่านกล่าวว่า ชนชาติอียิปต์เป็นผู้สร้างขึ้นก่อนชาติใด ๆ ขลุ่ยของไทยได้คิดสร้างขึ้นเอง โดยสามัญทำด้วยไม้รวก ที่ทำด้วยไม้ชิงชัน ไม้พะยุง และงาช้างก็มี แต่ปรากฏว่าคุณภาพของเสียงสู้ทำด้วยไม้รวกไม่ได้ ขลุ่ยที่ทำด้วยไม้รวกนี้ ต้องใช้ไม้รวกที่แก่จัด และเป็นไม้ที่เกิดบนภูเขาซึ่งมีอากาศแห้งแล้งจึงจะดี ที่นิยมใช้กันมากมักเป็นไม้รวกจากภูเขาในจังหวัดสระบุรี เนื่องจากการทำขลุ่ยใช้วัตถุที่เกิดจากธรรมชาติ นายช่างผู้ทำจึงจำต้องรู้จักเลือกไม้รวก ให้มีขนาดความยาวของปล้องกับรูกลวงภายในให้ได้สัดส่วนกัน แล้วต้องนำมาผึ่งไว้ให้แห้งสนิทจนหดตัวเต็มที่ซึ่งกินเวลาราว ๆ 1 ปี จึงจะลงมือทำได้”

จะเห็นได้ว่าการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องขลุ่ยซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าของไทยนั้น ถ้าพิจารณาจากข้อมูลเอกสารนั้นยังไม่มีเอกสารที่สามารถบ่งชี้ชัดว่าขลุ่ยนั้นมีกำเนิดขึ้นเมื่อใด ส่วนหลักฐานทางด้านโบราณคดีนั้นก็ไม่มีหลักฐานที่จะบ่งชี้ชัดได้เช่นกัน เพราะขลุ่ยทำจากวัสดุตามธรรมชาติ คือ ไม้ ไม้ที่ทำขลุ่ยเป็นไม้ตระกูลไม้ไผ่ ได้แก่ ไม้รวก ไม้้อ ไม้เสา ไม้ซาง ซึ่งไม่สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน ต้องผุพังไปตามกาลเวลา ไม่สามารถจะเก็บรักษาไว้ได้เป็นร้อย ๆ พัน ๆ ปี

ขลุ่ยสมัยต่าง ๆ

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้เราจะไม่สามารถสืบค้นได้ว่าขลุ่ยกำเนิดมาตั้งแต่ยุคสมัยใด แต่จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ของไทยที่เริ่มก่อตั้งเป็นอาณาจักรของคนไทย โดยเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งถือว่าเป็นอาณาจักรแรกของคนไทยในดินแดนไทยปัจจุบัน สมัยสุโขทัยมีการประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ ฉะนั้นจึงขอเริ่มศึกษาขลุ่ยในฐานะที่เป็นเครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่งตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา

- **สมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1780-1981)** พ่อขุนบางกลางหาวเจ้าเมืองบางยางกับพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดได้รวมตัวกันกำจัดอำนาจของเขมรที่มีอิทธิพลอยู่ในบริเวณอาณาจักรละโว้ อาณาจักรล้านนา พ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมืองสามารถจัดอิทธิพลของเขมรได้สำเร็จและได้สถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานี โดยมีพ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่าพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ช่วงเวลาที่กรุงสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองที่สุด คือ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 1827 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น โดยจารึกไว้ที่ศิลาจารึก ศิลาจารึกจึงเป็นเอกสารที่สำคัญถือว่าเป็นเอกสารชิ้นต้นที่ทำให้เราทราบเรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยสุโขทัย ศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกหลักที่ 8 ศิลาจารึกวัดพระยืน และหนังสือไตรภูมิพระร่วงได้มีการกล่าวถึงเสียงพาทย์ เสียงพิณ แตรสังข์ มโหระทึก ปี่ ขอ ฉิ่ง ปะปนอยู่ทั่วไปแต่ไม่ปรากฏว่ามีชื่อของ “ขลุ่ย” อยู่เลย

- **สมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310)** กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยอยู่นานถึง 417 ปี เป็นราชอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในกิจการทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม ทางด้านวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะทางด้านดนตรีในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้มีเครื่องดนตรีหลากหลายชนิดเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมจนสามารถประสมเป็นวงมโหรี ปี่พาทย์ และเครื่องสาย ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991-2031) ได้มีการเล่นดนตรีไทยกันอย่างแพร่หลาย และได้ปรากฏชื่อของขลุ่ยซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่นิยมเล่นกันในสมัยนั้น ผู้คนได้นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายจนเกิดความเพลิดเพลิน จนเกินขอบเขตได้ล่วงล้ำเข้าไปใกล้พระราชฐาน จนกระทั่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถออกกฎมณเฑียรบาล ตอนที่ 15 ว่า

“แต่ละประตู่แสดงรามคือสระแก้ว ไอยการหมั้นโหรวิท คือผู้ขายหญิงเจรจาด้วยกันก็ดี...และร้องเรือ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ ดีทับขับรำ ให้ร้องนั้่น...ถ้าจับได้โทษสามประการ ประการหนึ่งให้ส่งมหาดไทย ประการหนึ่งให้ส่งองครักษ์ ประการหนึ่งให้ส่งลงหน้าช้าง

กฎมณเฑียรบาลตอนที่ 20 ว่า

“อนึ่ง ในท่อน้ำ ในสระแก้ว ผู้ใดชี้เรือคฤ เรือปทุม เรือภูบ และเรือมีศาสตราวุธและใส่หมวกคลุมหัวนอนมา ขายหญิงนั่งมาด้วยกัน อนึ่งทะเลาะตีต่อกัน ร้องเพลงเรือ

เป่าปี่ เป่าขลุ่ย สีซอ ดีดจะเข้ กระจับปี่ ตีโทนทับ โห่ร้องนี่นั่น...ทั้งนี้คือการชุมนุม
ห้าม ถ้ามิได้ปรัมเกาะกุมเอามาถึงศาลาให้แก่เจ้าท่า แลให้นานาประเทศไปมาใน
ท้ายสนมได้ โทษเจ้าพนักงานถึงตาย”

ในขณะเดียวกันขลุ่ยก็มีบทบาทที่สำคัญในงานพระราชพิธีของราชสำนัก จากกฎมณเฑียรบาล
ข้อที่ 16 ได้กำหนดว่า “ชาวดนตรีคอยฟังสุรเสียง...ครั้นเสด็จ...ขลุ่ยนำเพลง...” แสดงให้เห็นว่าในสมัย
กรุงศรีอยุธยาขลุ่ยจะเป็นเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่ในการเป่านำขึ้นเพลงในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จ
ประทับในงานพระราชพิธี

และในเพลงยาวไหว้ครุมนิเวศน์ที่แต่งขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 24 เรียบเรียงไว้มีความว่า

ขอพระเดชเดชาภูวนารถ
พระบาทปกเกล้าเกศี
ข้าผู้จำเรียงเรื่องมโหรี
ขอรับกระจับปี่รามะนา
โทนขลุ่ยจึงฉาบระนาดม้อง
ประลองเพลงขับกล่อมพร้อมหน้า
ขอเจริญศรีสุขสวัสดิ์ทุกเวลา
ให้ปรีชาชาญเชี่ยวชาญในเชิงพิณฯ

ศูนย์ข้อมูลสถาบันวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สมัยธนบุรี (พ.ศ. 2310-2325) เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีภารกิจมากต้องฟื้นฟูบ้าน
เมืองสร้างกำลังขวัญและกำลังใจให้แก่ราษฎร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างบ้านเมือง การป้องกัน
ประเทศ และการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ผลงานทางด้านศิลปกรรม วรรณกรรม และการดนตรี บรรดา
ช่างฝีมือและช่างศิลป์ถูกพม่ากวาดต้อนไปเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผลงานด้านการทำนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรมและการดนตรีไม่เด่นชัด ทุกอย่างยังคงเลียนแบบเหมือนกรุงศรีอยุธยา

- สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2475) ในช่วงแรกยังคงรูปแบบอยุธยาตอนปลาย ต่อมา
ศิลปะนาฏศิลป์ได้รับการปรับปรุงแก้ไขหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 2 พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นอกจากนี้ยังได้มีการประดิษฐ์เครื่องดนตรีใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นหลายชนิด
อาทิ ม้องวงเล็ก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ผลจากการทำนุบำรุงและส่งเสริมศิลปการดนตรีและ
นาฏศิลป์กันอย่างจริงจัง ทั้งฝ่ายราชสำนักและกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน ในสมัยนี้จึงทำให้ขลุ่ยมีบทบาทเด่น
ชัดมากขึ้นกว่าเดิม ต่อมาได้มีการปรับขนาดของขลุ่ย “เพียงออ” ในระดับเสียงลดหลั่นต่างกันไป เพื่อให้
เหมาะสมในการบรรเลงประสมวงที่ปรับปรุงเป็นวงประเภทต่าง ๆ เช่น ขลุ่ยหลีบเพียงออใช้ในวงเครื่องปี่
ชวา วงมโหรี และวงเครื่องสาย เครื่องคู่ ขลุ่ยใช้ในวงเครื่องสายวงใหญ่ วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เป็นต้น

● **สมัยปัจจุบัน** ได้มีการรับอารยธรรมและวัฒนธรรมของต่างชาติอย่างแพร่หลาย ศิลปการดนตรีและนาฏศิลป์ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการถ่ายเทวัฒนธรรมจากต่างชาติได้ ได้มีการนำเอาเครื่องดนตรีจากต่างประเทศหลายชนิดเข้ามาบรรเลงในวงดนตรีไทยประเภทเครื่องสาย เช่น ออร์แกน แอคคอร์เดียน เปียโน ไวโอลิน ซิม ที่เรียกว่า “วงเครื่องสายผสม...” และกลายเป็นที่นิยมของดนตรีไทยกลุ่มเครื่องสายอย่างกว้างขวาง ระดับเสียงของดนตรีไทยค่อยๆ เปลี่ยนปรับเข้าไปหามาตราเสียงดนตรีสากลซึ่งมีระดับเสียงสูงต่างไปจากระบบเสียงไทย เป็นผลให้ขลุ่ยที่จะนำไปบรรเลงผสมกับวงเครื่องสายประเภทนี้จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีเสียงเท่ากันด้วย จากการที่ขลุ่ยได้มีการปรับเสียงให้เข้ามาตรฐานของเครื่องดนตรีชนิดอื่น ทำให้ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นที่นิยม จนกระทั่งมีการจัด “คอนเสิร์ตลมข้ามทิศ” เป็นการแสดงดนตรีขลุ่ยโดยเฉพาะ

ลักษณะส่วนต่าง ๆ ของขลุ่ย

ขลุ่ยประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ดังนี้ คือ เลาชลุ่ย ภูบั้งคับเสียง ดาก ภูปากนกแก้ว ภูเยื่อ ภูร้อยเชือก

● เลาชลุ่ย

ลักษณะโครงสร้างของขลุ่ยเป็นท่อนกลมยาว ด้านในกลวงตลอด วัสดุที่นำมาผลิตแต่เดิมนิยมใช้ไม้รวกชนิดปล้องยาว โดยตัดให้เหลือข้อทางปลายด้านหนึ่งและเจาะทะลุข้อ (มีการนำงาช้างและไม้เนื้อแข็งหลายชนิดมากลึงใช้แทนไม้รวกบ้าง ปัจจุบันนี้ยังได้นำท่อพีวีซีมาจัดทำขลุ่ยกันอย่างแพร่หลายด้วย) ส่วนผิวด้านนอกนั้นถ้าไม่ทำให้เกิดลวดลายแล้วก็จะขัดให้เป็นเงางาม

● ภูบั้งคับเสียง

ตามความยาวบนตัวขลุ่ยเจาะรูกลมเรียงแถวกัน 7 รู สำหรับใช้นิ้วเปิดปิดเพื่อเปลี่ยนระดับเสียงในเวลาเป่าให้เป็นทำนองเพลง แต่ละรูมีระยะห่างกันตามมาตราส่วนที่กำหนดไว้ ด้านตรงข้ามระหว่างรูที่ 1 และรูที่ 2 ของด้านบนเจาะรูด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันอีก 1 รู และโดยที่รูนี้ปกติจะมีนิ้วหัวแม่มือทำหน้าที่ปิดเปิดในเวลาเดียวกันก็ต้องคอยประคองถือขลุ่ยขณะที่เป่าไปพร้อมกันด้วย จึงมีชื่อเรียกรูนี้ว่า “รูนิ้วค้ำ”

● ดาก

ตรงด้านปลายที่ใช้เป่าของขลุ่ยไม่มีลิ้นทำให้เกิดเสียงอย่างสิ้นของปี่หรือแคนแต่จะให้เป็น “ดากเสียง” สวมใส่เข้าไปแทน ไม้ที่นำมาทำดากนี้นิยมใช้ไม้เนื้อแน่นละเอียดเช่นไม้สักทองหรือไม้สักหิน โดยใช้วิธีเหลาท่อนไม้ให้กลมพอดีกับขนาดรูในของท่อเลาชลุ่ย แล้วปาดด้านหนึ่งออกเล็กน้อยเป็นช่องสำหรับปากเป่าให้ลมผ่านเข้าไป

- **รูปากนกแก้ว**

ได้ดากลงมาแนวเดียวกับรูนิ้วค้ำมีระยะที่เจาะรูทำเป็นรูปเหลี่ยมผืนผ้าช่องหนึ่งปาดด้านล่างให้เป็นมุมเฉียงซึ่งจะทำให้ลมที่เป่าผ่านช่องไม้ดากเข้ามา เมื่อกระทบกับมุมนี้แล้วจะเกิดการหักเหเกิดเป็นเสียงขึ้น

- **รูเยื่อ**

ด้านล่างขวามือ (ผู้เป่า) เหนือรูนิ้วค้ำขึ้นไปมีรูสำหรับปิดด้วยเยื่อบาง ๆ 1 รู ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เกิดคลื่นเสียงและช่วยให้เสียงขลุ่ยเพิ่มความกังวานไพเราะยิ่งขึ้น เยื่อที่นำมาปิดนี้สมัยก่อนบ้างก็ใช้เยื่อหัวหอมหรือเยื่อปล้องไม้ไผ่ แต่ผู้เป่าโดยทั่วไปก็เพียงแค่ปิดด้วยเยื่อกระดาษธรรมดาเท่านั้น บางรายถึงกับอุดรูนี้ด้วยเทียนไขไม่ให้เจาะเลยก็มี

- **รูร้อยเชือก**

ทางปลายขลุ่ยด้านล่างเจาะรูตรงกันข้ามให้เยื้องระดับไว้ 2 คู่ รวม 4 รู เพราะนอกจากจะมีผลกับเสียงขลุ่ยอยู่บ้างแล้ว รูคู่หนึ่งยังใช้สำหรับผูกร้อยเชือกเพื่อแขวนขลุ่ยเก็บไว้ด้วย เป็นเหตุให้เรียกชื่อรูนี้ตามประโยชน์การใช้สอยนั้นด้วย

เป็นอันว่าขลุ่ยเลาหนึ่งมีรูที่เจาะกลมทั้งหมด 13 รู และทำเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า 1 ช่อง

รูขลุ่ยแบ่งได้เป็น 6 อย่าง

1. รูเป่า 1 รู เป็นที่ให้ลมผ่านเวลาเป่า
2. รูปากนกแก้ว 1 รู เป็นรูที่ทำให้เกิดเสียง ถ้าปิดรูปากนกแก้วแล้วจะเป่าไม่ดัง
3. รูนับ 8 รู เป็นรูที่ใช้ให้นับให้ได้เสียงสูงสุดเสียงต่ำตามทำนองเพลง มีรูนับรูหนึ่งที่ใช้นิ้วหัวแม่มือ นับ นิ้วหัวแม่มือนี้อยู่ในลักษณะค้ำขลุ่ยเอาไว้ จึงมักเรียกกันว่า “รูนิ้วค้ำ”
4. รูเยื่อ 1 รู เป็นรูสำหรับใช้เยื่อปิด ในสมัยก่อนใช้เยื่อบาง ๆ เช่น เยื่อหัวหอม เยื่อไม้ไผ่ปิด เพราะนิยมกันว่าเสียงดี แต่ในปัจจุบันนิยมใช้สิ่งอื่นที่หาง่ายและทนทานมาปิดแทน เช่น สก๊อตเทป หรือกระดาษขาว บางคนอาจใช้ดินน้ำมันหรือเทียนก็ได้ อันที่จริงรูเยื่อนี้จะมีหรือไม่มีก็ได้ มีผลเท่ากันคือถึงแม้จะไม่มีขลุ่ยก็ยังเป่าดัง แต่ช่างขลุ่ยถือแบบปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณ โบราณทำมาอย่างไรก็ยังคงรักษาแบบอย่างเอาไว้มิให้สูญหายไป ดังนั้นรูเยื่อนี้จึงมีอยู่จนปัจจุบัน ถึงแม้จะมีได้ประโยชน์เกี่ยวกับเสียงก็ตาม
5. รูร้อยเชือก 4 รู ใช้ร้อยเชือกสำหรับแขวนขลุ่ยและเพื่อความสวยงามด้วย แต่รูร้อยเชือกทั้ง 4 รูนี้ใช้ร้อยเชือกเพียงสองรูเท่านั้น
6. รูทะลุข้อ 1 รู มีไว้เป็นทางให้แท่งเหล็กสอดผ่านเข้าไปได้

ชนิดของขลุ่ย

ชนิดของขลุ่ยแบ่งออกเป็น 5 ชนิด คือ

1. ขลุ่ยพล
2. ขลุ่ยเพียงออ
3. ขลุ่ยหลีบหรือขลุ่ยหรีด
4. ขลุ่ยอู้
5. ขลุ่ยกรวด

1. **ขลุ่ยพล** เป็นขลุ่ยขนาดเล็ก ไม่สามารถนำไปร่วมเล่นบรรเลงรวมกับวงมโหรี หรือวงเครื่องสายได้ เนื่องจากเสียงของขลุ่ยพลนั้นไม่ได้ระดับ ดังนั้นจึงใช้เป่าเล่น ๆ เพื่อความบันเทิงตามลำพัง เป็นขลุ่ยสำหรับฝึกหัดเป่าเพื่อฝึกทักษะในการเป่าและการใช้นิ้วมือปิดเปิดรูขลุ่ย ขลุ่ยพลเป็นขลุ่ยที่มีราคาถูกที่สุด

2. **ขลุ่ยเพียงออ** คือ ขลุ่ยที่เทียบเสียงแล้ว ใช้ร่วมบรรเลงกับวงมโหรีและเครื่องสายได้ ใช้เป่าดำเนินทำนองไปตามแนวเพลง เป็นขลุ่ยขนาดกลาง ยาวประมาณ 45 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.5 เซนติเมตร

3. **ขลุ่ยหลีบหรือขลุ่ยหรีด** มีขนาดเล็กกว่าขลุ่ยเพียงอ้อมีเสียงสูงกว่าขลุ่ยเพียงออ ใช้ร่วมวงมโหรีและเข้าเครื่องสายได้ ใช้บรรเลงในท่วงทำนองแนวหยอกล้อ โคลงโผน ขลุ่ยหลีบเป็นขลุ่ยขนาดเล็ก ยาวประมาณ 35 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร

4. **ขลุ่ยอู้** เป็นขลุ่ยขนาดใหญ่ที่สุด ให้เสียงต่ำ ใช้ร่วมบรรเลงกับวงมโหรีและเข้าเครื่องสาย (มีรูปิดเปิด 6 รู ซึ่งขลุ่ยอื่น ๆ จะมี 7 รู) มีแนวการดำเนินทำนองคอยสอดยั่วเข้าเป็นระยะตามทำนองของเพลง

5. **ขลุ่ยกรวด** เป็นขลุ่ยให้เทียบเสียงดนตรีสากล ใช้บรรเลงในชุดเครื่องสายผสมที่นำเอาไวโอลิน ออร์แกนหรือขิมเข้ามาร่วมบรรเลง เรียกว่า เครื่องสายผสมไวโอลินและเครื่องสายออร์แกน ขลุ่ยกรวดมีความยาวประมาณ 40 เซนติเมตร กว้าง 2.2 เซนติเมตร

สรุปขนาดของขลุ่ยโดยประมาณ

ขลุ่ยพล	ยาวประมาณ	35	เซนติเมตร
ขลุ่ยหลีบ	ยาวประมาณ	35	เซนติเมตร
ขลุ่ยอู้	ยาวประมาณ	50	เซนติเมตร
ขลุ่ยเพียงออ	ยาวประมาณ	45	เซนติเมตร
ขลุ่ยกรวด	ยาวประมาณ	40	เซนติเมตร

วิธีการเลือกขลุ่ย

ในการเลือกขลุ่ยนั้นต้องอาศัยความชำนาญ ประสบการณ์และความรู้เรื่องขลุ่ยพอสมควร เพราะต้องมีการทดลองเสียงว่าเป็นขลุ่ยที่มีคุณภาพหรือไม่ เสียงดีหรือไม่ มิฉะนั้นจะได้ขลุ่ยไม่มีคุณภาพ ข้อนแนะนำเวลาซื้อขลุ่ยมีดังนี้

1. ขลุ่ยที่ทำด้วยไม้ที่มีเนื้อแน่นละเอียดและแก่จนได้ที่จะมีอายุการใช้งานทนทานมากกว่าขลุ่ยที่ทำด้วยไม้เนื้ออ่อนและยังแห้งไม่พอ เพราะเนื้อไม้ที่แก่จัดได้ที่จะอยู่ตัวไม่ยืดหรือหดเมื่ออยู่ในที่อุณหภูมิต่างกัน ทำให้ไม่แตกร้าวโดยง่าย เนื้อไม้ที่แก่จัดนั้นสังเกตได้ที่เส้นไม้จะมีสีน้ำตาลเข้มจนออกสีดำ มีน้ำหนักดีไม่เบาเมื่อจกเกินไป ผิวไม้เป็นมันลื่น

2. ลวดลายของขลุ่ย มิได้เป็นสิ่งกำหนดว่าขลุ่ยจะมีคุณภาพดีแต่อย่างใด สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ เสียง

3. ความตรงหรือความคดของขลุ่ยก็มีได้เป็นเครื่องวัดว่าจะมีเสียงดีเท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามไม่ควรเลือกขลุ่ยที่มีความคดมากจนเกินไป

4. ควรจะเลือกขลุ่ยที่มีเสียงนุ่มนวลสดใส ไม่แตกพร่า พิจารณาได้จากเสียงเป่าที่ได้ยิน คือเราจะไม่รู้สึกระคายหรือหนวกหู

5. ขลุ่ยที่มีคุณภาพดีจะต้องไม่กินลม ทั้งนี้สังเกตได้จากเวลาเป่า ถ้าต้องออกแรงเป่ามากแสดงว่าขลุ่ยนั้นกินลม ขลุ่ยที่มีขนาดโต และมีรูเป่ากว้างย่อมกินลมมากกว่าขนาดเล็กและมีรูเป่าแคบ ซึ่งตามปกติแล้วขนาดของรูเป่าย่อมจะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับขนาดของขลุ่ย

6. เสียงไม่เพี้ยน ทดลองเสียงทุกเสียงจนกว่าจะแน่ใจว่าน้ำเสียงขลุ่ยมีกังวานไม่แหบพร่า ไม่ว่าจะเป็นเสียงสูงหรือเสียงต่ำก็ต้องมีความชัดเจน และเป่าไล่เสียงได้คล่องแคล่วไม่ติดขัด การใช้ลมในช่วงใด เสียงคู่แปดมีความเพี้ยนน้อยที่สุดหรือต้องไม่มีเลย

7. ถ้าต้องการขลุ่ยสำหรับบรรเลงเข้าวงดนตรีไทย ก็ต้องเลือกระดับเสียงให้ตรงตามมาตรฐานที่นิยมกันในวงดนตรีไทยจึงจะใช้บรรเลงร่วมกันได้

8. ควรเลือกขลุ่ย ที่มีขนาดเหมาะกับนิ้วมือของผู้เป่ากล่าวคือ ถ้าผู้เป่ามีนิ้วมือเล็ก หรือบอบบาง ก็ควรเลือกใช้ขลุ่ยเลาเล็ก ถ้าผู้เป่ามีมืออวบก็ควรเลือกใช้ขลุ่ยขนาดใหญ่พอเหมาะ

9. มีราคาอยู่ในระดับปานกลางที่ไม่ถูกหรือแพงเกินไป ส~

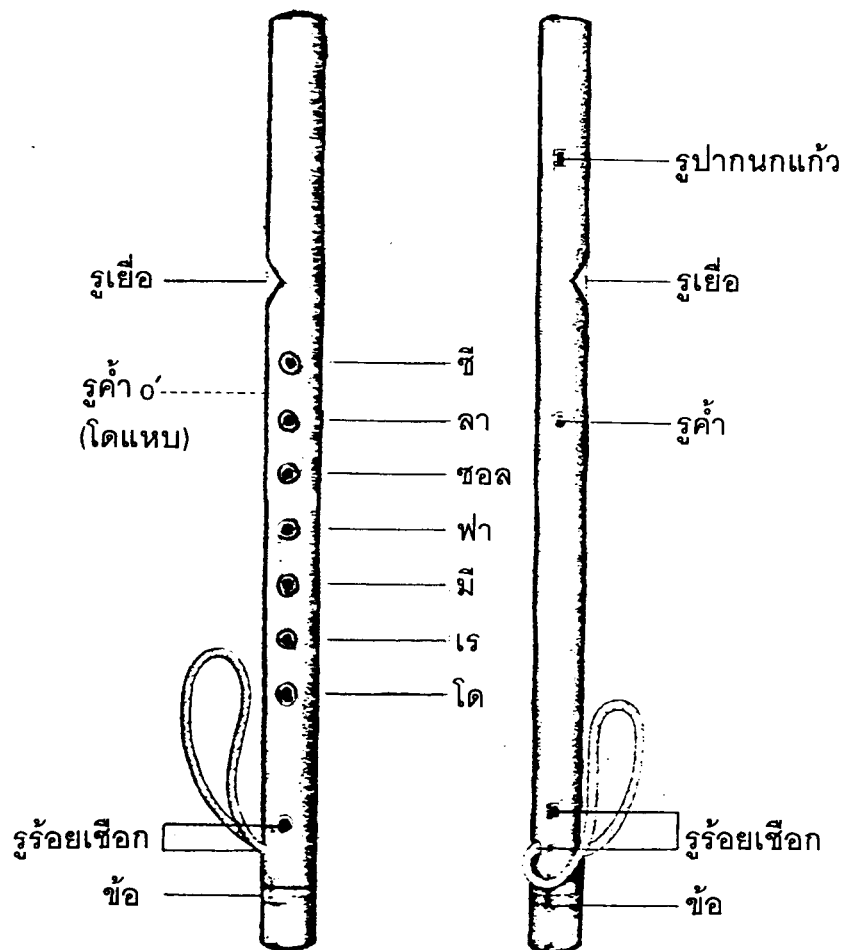
คุณภาพปานกลางก่อนในระยะเริ่มแรก เมื่อฝึกหัดจนชำนาญแล้วจึงเลือกซื้อขลุ่ยที่มีคุณภาพดี

การบำรุงรักษา

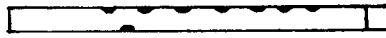
1. นำขลุ่ยไปเลี่ยมปลายทั้ง 2 ด้านด้วยโลหะหรือวัสดุชนิดแข็งอื่น ๆ เพื่อป้องกันการแตกร้าวจะเกิดขึ้นจากปลายขลุ่ยด้านใดด้านหนึ่ง

2. แซ่ขลุ่ยด้วยน้ำผึ้ง น้ำปลา หรือน้ำมันอย่างใดอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันนิยมแซ่ด้วยน้ำมันเครื่องยนต์ เป็นการทำให้เนื้อไม้มีความอึดตัวและป้องกันการทำลายจากมอดแมลง และที่สำคัญก็คือช่วยให้ไม้ดากมีความชุ่มอยู่ในเนื้อไม้ อันทำให้ระยะต่าง ๆ คงสภาพดีตามเดิม ไม่ยืดหรือหดตัว เสียงขลุ่ยจะไม่เปลี่ยนไปจากเดิมอีก การแซ่อาจจะแซ่ขลุ่ยไว้ทั้งเลาหรือหรือแซ่ให้ท่วมเพียงระยะช่องปากนกแก้วก็ได้ ควรทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือน แต่จะมากหรือน้อยกว่า 1 เดือนก็ได้ ตามความสะดวก

ส่วนต่าง ๆ ของขลุ่ย

ขลุ่ยหลีบ

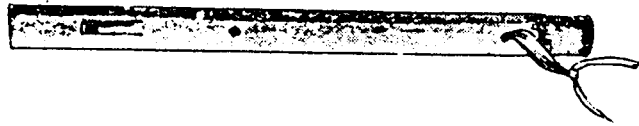
ขลุ่ยเพียงออ

ขลุ่ยอู้

ขลุ่ยกรวด

ขลุ่ยพล

การจับขลุ่ย

บทที่ 3

ชุมชนบางไผ่ไก่อ

กำเนิดชุมชนบางไผ่ไก่อ

ชุมชนบางไผ่ไก่อเป็นชุมชนที่อยู่บริเวณวัดบางไผ่ไก่อ หลังสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถนนอิสรภาพ แขวงศิริบุญชัย เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วัดบางไผ่ไก่อ ทิศใต้ติดกับชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ทิศตะวันออกติดกับโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ทิศตะวันตกติดกับชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ ชุมชนวัดบางไผ่ไก่อเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมทำขลุ่ย ชุมชนบางไผ่ไก่อมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี บรรพบุรุษของชุมชนบางไผ่ไก่อเป็นชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ เมื่อสมัยกรุงธนบุรีใน พ.ศ. 2321 พระวอเสนาบดีของเจ้าสิริบุญสารเกิดวิวาทกับเจ้าสิริบุญสารเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ พระวอได้นำไพร่เข้ามาอยู่ที่ตำบลดอนมดแดง (ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี) และขอสงวนสิทธิ์ต่อกรุงธนบุรี เจ้าสิริบุญสารได้ส่งกองทัพมาปราบและจับพระวอฆ่าเสีย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาสุรสีห์ยกกองทัพไปปราบเจ้าสิริบุญสาร ขณะที่เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกกองทัพไปนั้น เจ้าร่วมชาวเจ้าผู้ครองนครเมืองหลวงพระบางมาขอสงวนสิทธิ์ต่อกรุงธนบุรี และส่งกองทัพมาช่วยตีเมืองเวียงจันทน์ด้วย เจ้าสิริบุญสารสู้ไม่ได้จึงหลบหนีไป เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้กวาดต้อนชาวลาวมายังกรุงธนบุรีเป็นจำนวนมาก พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าให้ชาวลาวที่ถูกต้อนมาจากเวียงจันทน์ในครั้งนี้ มาตั้งรกรากอยู่บริเวณคลองบางไผ่ไก่อ และในศึกกับเวียงจันทน์ครั้งนี้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกได้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางมาด้วย ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้โปรดเกล้าให้กรมพระราชวังบวรมหาดคีดิพลเสพ เป็นแม่ทัพยกทัพไปตีเวียงจันทน์ ในปลายปี พ.ศ. 2369 เพราะลาวเป็นกบฏ กรมพระราชวังบวรคีดิพลเสพ ยกทัพไปทางสระบุรี ผ่านนครราชสีมา ตรงไปยังเวียงจันทน์

ได้ดีเมืองต่างๆ ตามรายทางที่เคยสวมักดีต่อเจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์ พอถึงเวียงจันทน์ก็ยึดเวียงจันทน์ได้โดยง่ายในปี พ.ศ. 2370 เจ้าอนุวงศ์หนีไปลี้ภัยที่ญวน กรมพระราชวังบวรมหาดคีติพลเสพได้กวาดต้อนเชลยและไพร่ที่เป็นชาวลาวเข้ามาที่กรุงรัตนโกสินทร์ โดยส่วนหนึ่งให้อยู่ที่สระบุรี อีกส่วนหนึ่งก็ได้ให้มาตั้งรกรากบริเวณคลองบางลำไยไว้พร้อมกับพวกที่ถูกกวาดต้อนมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมานี้มีหน้าที่เป็นไพร่ให้กับหลวง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงชุบเลี้ยงบ่าวไพร่ ที่เป็นชาวลาวเป็นจำนวนมากไว้ในวังของพระองค์ เนื่องจากพระองค์ทรงโปรดการขับร้องแอ่วเพลงลาว และการเป่าแคน ซึ่งเป็นศิลปะประจำชาติของลาวอย่างมาก พระองค์ทรงขับร้องแอ่วเพลงลาว และเป่าแคนเป็นประจำทุกวัน ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยและไพร่นั้นทำแคนและขลุ่ยกันแทบทุกบ้าน คนไทยได้นำนियมเป่าแคนกันมากขึ้นละทั้งการละเล่นของไทยและดนตรีไทย จนทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่าดนตรีของลาวจะมีอิทธิพลเหนือดนตรีไทย เพราะลาวเป็นข้าของไทย ดังพระราชดำริ

“ลาวแคนเป็นข้าของไทย ๆ ไทยไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็นพื้นเมืองไทยไม่สมควร...เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่ โปรดเกล้าฯขออ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่คิดถึงพระเดชพระคุณจริง ๆ ได้งดเว้นการเล่นลาวแคนเสียอย่าหา มาดูแล ฟังแลอย่าให้เล่นเองเลย...ถ้ามีฟังยังขึ้นเล่นลาวแคนอยู่ จะให้เรียกภาษีให้แรง”

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ออกประกาศห้ามมิให้มีการเล่นแอ่วลาวเป่าแคน โดยประกาศเมื่อวันศุกร์ เดือน 12 แรม 14 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก ตรงกับ พ.ศ.2401 ว่า

“...ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งสำหรับการเล่นสำหรับเมืองตัวคือ ปี่พาทย์ มโหรี เสภา ครึ่งท่อน ประโคม สักราว เพลงโก่งป้า เกี้ยวข้าว แลละครร้องเสียหมด พวกกันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่ง ทุกตำบล ทั้งผู้ชายผู้หญิง จนท่านที่มีปี่พาทย์ มโหรีไม่มีผู้ใดหา ต้องบอกขายเครื่องปี่พาทย์ เครื่องมโหรี ในที่ม้งานโกนจุกบวชนาคก็หาลาวแคนเล่นเสียหมดทุกแห่ง ราคาหางานหนึ่งแรงถึงสิบตำลึง สิบสองตำลึง”

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประกาศห้ามมิให้มีการเล่นแอ่วลาวเป่าแคนแล้วลาวบางลำไยก็เลิกการทำแคนเพราะไม่มีผู้เล่นแคน ชาวลาวบางลำไยจึงหันมาทำขลุ่ยแทนจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีเจ้านายในสายสกุลสนธิวงศ์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่าพระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒน์เดช พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงวงศาธิราชสนิท กรมวังที่ประทับอยู่ริมคลองบางหลวง ซึ่งอยู่ใกล้กับคลองบางลำไย พระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒน์เดชทรง

โปรดคนตรีไทยมาก ได้ทรงประทานคำแนะนำการทำขลุ่ยให้กับชาวลาวบางไส้ไก่ ชาวบ้านลาวบางไส้ไก่ เรียกพระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒน์เดชว่า หม่อมเจ้าตุ้ม พระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒน์เดช ประสูติเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2418 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับการสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒน์เดช เมื่อ พ.ศ. 2467 ทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ รับราชการในกระทรวงต่างประเทศ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และกระทรวงทหารเรือตามลำดับ ดำรงตำแหน่ง ปลัดพลจลองกระทรวงทหารเรือและสุดท้ายดำรงตำแหน่งเป็นรองเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ 8 เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2481 พระชันษา 64 ปี

ปรากฏว่าขลุ่ยของบ้านลาวบางไส้ไก่นั้นมีคุณภาพมากขึ้นกว่าเดิม และเป็นที่ต้องการของนักดนตรีในยุคนี้เป็นอย่างมาก และต่อมาขลุ่ยของบ้านลาวบางไส้ไก่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและแพร่หลายออกไปในวงการดนตรีไทย และทำให้เพื่อการขายเพิ่มมากขึ้นและคุณภาพดีขึ้นจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

จากการศึกษาเรื่องขลุ่ย เครื่องดนตรีพื้นเมืองของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสุกรี เจริญสุข ก็ได้กล่าวถึงประวัติของชุมชนบางไส้ไก่ ไว้ว่า

“ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีของชาวบ้านนิยมเป่าในคนกลุ่มใดบ้างนั้น ไม่เป็นที่ปรากฏชัดเท่ากับกลุ่มคนลาว คำว่า คนลาว นั้นอาจจะกินเนื้อที่ลุ่มแม่น้ำปิง น้ำมูล น้ำชีและโขง ซึ่งน่าจะเป็นพื้นที่เมืองดั้งเดิมที่อาศัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มคนเหล่านี้มีความสามารถทำขลุ่ยและทำแคน เท่าที่ปรากฏหลักฐานเหลืออยู่ในปัจจุบันนั้นกลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำดังกล่าวมีศิลปวัฒนธรรมที่เป็น ทำนองเพลง สูงที่สุด

อีกประการหนึ่งในเรื่องภาษาพูดที่สืบต่อกันมา คนเวียงจันทน์ปัจจุบันพูดภาษาเดียวกันกับคนในภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำเนียงจากชาวนครศรีธรรมราช ประการต่อมา ขลุ่ยทำด้วยไม้รวก ซึ่งเป็นไม้ที่ขึ้นในบริเวณเขตร้อนขึ้นขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ในบริเวณลุ่มน้ำเหล่านี้ ชาวบ้านนำเอาไม้ไผ่มาใช้ทำอุปกรณ์ในชีวิตประจำวัน ใช้สร้างที่อยู่อาศัย ทำภาชนะจักสานซึ่งปรากฏในวรรณคดีเรื่อง ขอมคำดินสมัยพระร่วง และนำไม้รวกมาทำเครื่องดนตรี เมื่อถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยศึก ชาวลาวเหล่านี้ได้นำเอาความรู้ในการทำขลุ่ยและแคนมาด้วย เมื่อครั้งตั้งรกรากที่วัดบางไส้ไก่ ก็เรียกกันติดปากว่า หมูบ้านลาว สำหรับไม้ไผ่ที่ตัดมาทำขลุ่ยในปัจจุบันนั้น ตัดมาจากบ้านท้ายพิบูล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสระบุรี ไม้ไผ่จะขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ชาวบ้านจะตัดไม้ไผ่ขายให้กับชาวลาววัดบางไส้ไก่ มาซื้อปู้ยาดายาย

วัดประดิษฐารามหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าวัดบางไส้ไก่ เป็นวัดของชาวลาวจะเป็นลาวที่ถูกกวาดต้อนกันมาตั้งแต่สมัยธนบุรีหรือรัตนโกสินทร์ก็ไม่แน่ใ้จนัก ดูจากใบเสมาของวัดทำด้วยหินทรายแดงเป็นศิลปกรรมปลายกรุงศรีอยุธยา

(น.ณ ปากน้ำ: ศิลปกรรมในบางกอก) ที่สำคัญก็คือชาวลาวกลุ่มนี้มีวัดเป็นของตัวเอง มีอาชีพทำขลุ่ยและแคน”

จากการศึกษาเรื่อง “ขลุ่ยสายสำหรับดนตรีไทย” ได้กล่าวถึงเรื่องประวัติชุมชนบางไส้ไก่ ไว้ว่า

“บ้านลาวในชุมชนบางไส้ไก่ หลังวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นแหล่งผลิตขลุ่ยมาช้านาน เชื่อกันว่าบรรพบุรุษรุ่นแรกของบ้านลาวแห่งนี้เป็นชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนจากเวียงจันทน์ หลวงพระบาง โดยเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพราวพ.ศ. 2321 และในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งยกไปปราบกบฏลาวในปี พ.ศ. 2369 ทำให้กวาดต้อนเชลยและไพร่ที่เป็นชาวลาวเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ส่วนหนึ่งอยู่ที่สระบุรี อีกส่วนหนึ่งพระราชทานให้อยู่รอบ ๆ พระนครตั้งรกรากที่หมู่บ้านชาวมอญ ริมคลองบางหลวง ซึ่งไม่ไกลจากพระตำหนักเดิม ปัจจุบัน คือบริเวณสนามฟุตบอลวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จฯ ชาวลาวจึงอพยพอยู่ใกล้ ๆ บริเวณนั้น ได้แก่ คลองบางไส้ไก่ ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมีหน้าที่เป็นไพร่ใช้แรงงานให้กับหลวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดชุบเลี้ยงบำว ไพร่ที่เป็นชาวลาวจำนวนมากพระองค์ทรงขับร้องแฉ่วเพลงลาว และเป่าแคน อันเป็นการบันเทิงที่ชาวลาวนิยมร้องกันเป็นประจำอีกทั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีเจ้านายในสกุลสนิทวงศ์พระองค์หนึ่งพระนามว่าพระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒน์เดช พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงวงศาธิราช ทรงมีวังที่ประทับอยู่ที่ริมคลองบางหลวง และทรงโปรดดนตรีไทยมากได้ทรงประทานคำแนะนำการทำขลุ่ยให้กับชาวลาวที่บางไส้ไก่ ซึ่งทำให้ขลุ่ยที่บ้านลาวบางไส้ไกรมีคุณภาพดีขึ้น เป็นที่ต้องการของนักดนตรีไทยในสมัยนั้นมาก ขลุ่ยของบ้านลาวคลองบางไส้ไก่ นอกจากจะทำเพื่อร้องเล่นกันเองแล้วมีการปรับปรุงคุณภาพดีขึ้น จนได้ ได้รับความนิยมมากขึ้นจากเดิม และต่อมาจึงทำเพื่อออกขาย”

การศึกษาเรื่อง “ขลุ่ยธนบุรี” ของสมหวัง คงประยูร ก็ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบางไส้ไก่ ว่าเป็นชุมชนของชาวลาว เช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่า

“บริเวณวัดบางไส้ไก่ ต.หิรัญบุรี ธนบุรี ในปัจจุบันมีบ้านเรือนประมาณร้อยละ 16 หลังคาเรือนมีชาวลาวที่ทำขลุ่ยอยู่ประมาณ 16 หลังคาเรือน ซึ่งในอดีตมีการทำขลุ่ยมากกว่าในปัจจุบันนี้ ขลุ่ยเริ่มทำกันเมื่อไรไม่มีใครทราบแน่นอน สอบถามชาวบ้านดูก็ได้รับคำตอบว่าเห็นบรรพบุรุษทำกันมาแต่เกิด และก็ไม่มีใครทราบว่าทำกันมาตั้งแต่เมื่อไร แต่มีความเห็นว่าทำมานานกว่า 100 ปี สมัยก่อนนั้นทำแคน และขลุ่ย ปัจจุบันทำขลุ่ยเพียงอย่างเดียว

สันนิษฐานกันว่าชาวลาวเป็นผู้ริเริ่มทำขลุ่ย เพราะการทำขลุ่ยทำกันในหมู่บ้านนี้นานแล้ว เพิ่งจะมีการทำขลุ่ยที่จังหวัดราชบุรีขึ้นเมื่อผู้ที่วัดบางไส้ไก่ไม่ได้ชาวบ้านเขาว่าอย่างนั้น ผู้เขียนก็เป่าขลุ่ยไม่เป็น แท้จริงอย่างไรก็ต้องพิสูจน์เองที่ว่าชาวลาวเป็นผู้ริเริ่มทำขลุ่ยนั้น เพราะคนในหมู่บ้านเดิมเป็นชาวลาวโดยสังเกตจากการเรียกชื่อวัดบางไส้ไก่จะเรียกว่า วัดลาว เรียกตามสถานที่ตั้งเพราะวัดตั้งอยู่ในชุมชนของคนลาว

อีกประการหนึ่งมีวัดติดกับวัดบางไส้ไก่ อยู่ห่างกันประมาณหนึ่งกิโลเมตร มีชื่อว่าวัดประดิษฐาราม ชาวบ้านเรียกว่าวัดมอญ ซึ่งบริเวณนั้นมีชาวมอญอาศัยอยู่ ทั้งนี้การเรียกชื่อคงมีเหตุเช่นเดียวกับวัดบางไส้ไก่"

และการศึกษาเรื่องขลุ่ย ของนักวิชาการศิลปะพื้นบ้านผู้หนึ่งได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบางไส้ไก่ ไว้ในลักษณะเช่นเดียวกันว่า

"ชาวบ้านบางไส้ไก่ แขวงทรีบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติในการผลิตขลุ่ยอันยาวนาน เป็นอาชีพดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลานานกว่า 100 ปีแล้ว ขลุ่ยของหมู่บ้านนี้เป็นที่ยอมรับและถูกนำไปใช้ในวงดนตรีไทยมากที่สุด เพราะมีระดับเสียงดีได้ระดับกับเสียงเครื่องดนตรีไทยทั่วไป ปัจจุบันชาวบ้านลาวก็ยังคงทำขลุ่ยเป็นอาชีพหลักอยู่ด้วยหลายครอบครัว มีฝีมือและชื่อเสียงไม่ด้อยไปกว่าช่างทำขลุ่ยรุ่นเก่า ๆ เลยแม้แต่น้อย

บรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ของบ้านลาวนี้ เล่ากันมาว่าเป็นชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์ในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นระยะเดียวกับเจ้าพระยาจักรียกทัพขึ้นไปตีเวียงจันทน์และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตกลับมาพร้อมทั้งกวาดต้อนครัวลาวลงมาเป็นอันมาก

ลาวกลุ่มหนึ่ง ถูกจัดส่งให้มาตั้งหลักปักฐานอยู่ใกล้กับหมู่บ้านชาวมอญริมคลองบางหลวงไม่ไกลจากพระราชวังเดิมมากนัก (ปัจจุบันคือบริเวณที่เห็นเป็นสนามฟุตบอลภายในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เมื่อมีการสร้างวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จฯ จึงอพยพไปอยู่ในที่ใกล้ ๆ กัน) จากการที่มีลำคลองเล็ก ๆ ชื่อคลองบางไส้ไก่ไหลผ่านข้างหมู่บ้านจึงทำให้คนทั่วไปเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า **หมู่บ้านลาวบางไส้ไก่** (ปัจจุบันลำคลองนี้ตื้นเขินแคบลงกว่าเดิมไม่สามารถใช้เป็นเส้นทางสัญจรได้แล้ว) ชาวลาวได้พากันสร้างขึ้นในหมู่บ้านวัดหนึ่ง มีชื่อเรียกเช่นเดียวกับชื่อหมู่บ้านว่า **วัดบางไส้ไก่**

ระยะแรก ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวลาวคงมีหน้าที่แลกไพร่ใช้แรงงานให้กับหลวงมาตลอด โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้นปรากฏว่าพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดชูปะล้อไพร่ที่เป็นลาวไว้ในวังเป็นอันมาก พระองค์เองทรงร้องแอ่วลาว และเป่าแคนอันเป็นการบันเทิงที่ชาวลาวนิยมร้องเล่นเป็นประจำเมื่อยามว่างได้เป็นอย่างดี

ชาวลาวหมู่บ้านบางไผ่ไถ่ นอกจากจะเล่นแคนกันแล้วยังมีการทำขึ้นเพื่อใช้กันเองภายในกลุ่มของตนอีกด้วย ในระยะไล่เลี่ยกันก็มีการทำขลุ่ยขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ต่อมาขลุ่ยของหมู่บ้านนี้ก็เป็นที่แพร่หลายออกไปในวงการดนตรีไทย และได้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นทำให้การทำเพื่อเล่นกันเองเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการทำเพื่อขาย

นายจรินทร์ กลิ่นบุปผา ช่างขลุ่ยที่สืบทอดการทำขลุ่ยมาจากบรรพบุรุษ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษตนว่า

“ปู่ ย่า ตา ทวด ของพวกผมเป็นเชลยที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี พ่อผมเป็นคนลาวมาจากเวียงจันทน์พอถูกกวาดต้อนมาก็อยู่ที่วัดบางไผ่ไถ่ ผมเกิดมาก็อยู่ที่นั่นแล้ว ผมมีพี่น้อง 5 คน”

นายมงคล โคมปิ่น ช่างขลุ่ยบางไผ่ไถ่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษบางไผ่ไถ่ว่า

“เป็นชาวลาวที่ถูกต้อนเป็นเชลยมาจากเวียงจันทน์ ตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เห็นว่ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ในสมัยหลัง ๆ พอชาวลาวถูกกวาดต้อนมาก็จะมาอยู่รวมกันที่นี่ ถ้าเป็นพวกที่ลงมากรุงเทพฯ ส่วนอีกพวกหนึ่งเห็นว่าอยู่ที่สระบุรี”

ช่างขลุ่ยตระกูลต่าง ๆ ของชุมชนบางไผ่ไถ่

- ช่างขลุ่ยตระกูลกลิ่นบุปผา

นายจรินทร์ กลิ่นบุปผา เป็นช่างทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไถ่ที่เก่าแก่และเป็นช่างที่มีฝีมือเป็นเลิศ ขลุ่ยของช่างจรินทร์เป็นขลุ่ยที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของวงการดนตรีไทย และวงการผู้ผลิตกันเอง นายจรินทร์เกิดวันพฤหัสบดีที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2473 ที่หมู่บ้านลาวบางไผ่ไถ่ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของนายหล่อง กลิ่นบุปผา (นายผ่น) เป็นชาวเวียงจันทน์ และนางศิริ กลิ่นบุปผา เป็นชาวฉะเชิงเทรา มีพี่น้อง 5 คน คือ

1. นายจรัส กลิ่นบุปผา
2. นายจรินทร์ กลิ่นบุปผา
3. นางอ่องน มาริศรี
4. นางอุ้นเรือน กลิ่นบุปผา
5. ด.ช.จรัส กลิ่นบุปผา (เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก)

นายจรินทร์ กลิ่นบุปผา สมรสกับ นางสาวสำเนา ศรีสุวรรณ เมื่อปี พ.ศ. 2500 มีบุตร 6 คน คือ

1. นางสาวนิตยา กลิ่นบุปผา
2. นางสาวโสภา กลิ่นบุปผา

3. นางสาวพัชรินทร์ กลิ่นนุปลา
4. นายธีระพงษ์ กลิ่นนุปลา
5. นายสุนัย กลิ่นนุปลา
6. นายสิทธิศักดิ์ กลิ่นนุปลา

นายจรินทร์เรียนหนังสือจบชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนวัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) เมื่อ พ.ศ. 2477 จากนั้นก็สมัครเข้าเป็นนักเรียนช่างกรรมหัตถการเรือ กองทัพเรือ จบแล้วบรรจุเข้ารับราชการที่ กรรมหัตถการเรือ อุปสมบทเมื่อปี พ.ศ. 2497 ที่วัดไผ่หลิว จังหวัดสระบุรี เป็นเวลา 1 พรรษา

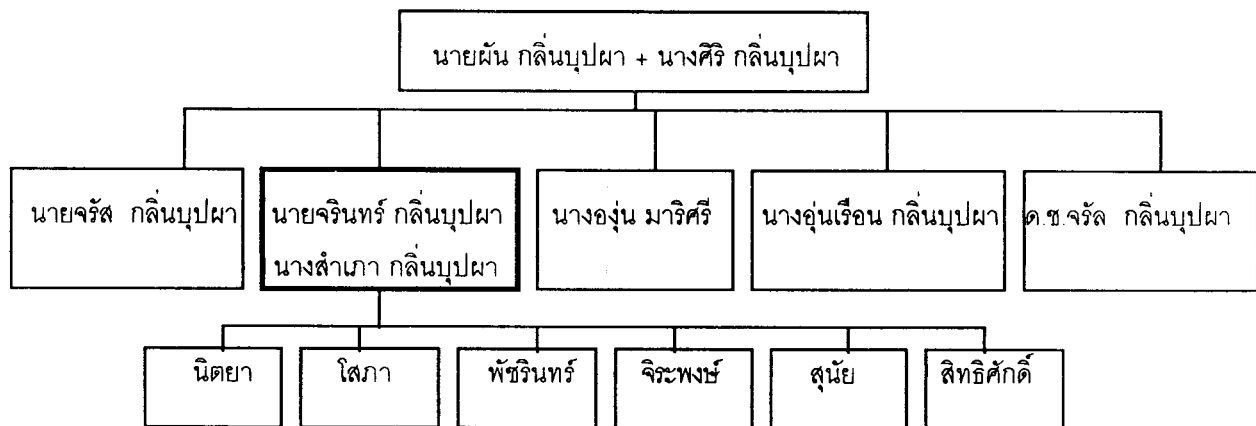
ช่างจรินทร์ กลิ่นนุปลา ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการหันมาประกอบอาชีพช่างทำขลุ่ยว่า

“เกิดและเติบโตขึ้นมาท่ามกลางกองไม้รวกและเสียงขลุ่ย เพราะพ่อแม่มีอาชีพ ทำขลุ่ยซึ่งมีชื่อเสียงมากรายหนึ่งของบ้านลาวใต้ไก่อ ในสมัยนั้นรู้จักกันในนาม “ขลุ่ยนายหรือ หรือ ขลุ่ยนายผ่น” เมื่อตอนเป็นเด็กพ่อแม่เรียกให้ช่วยทำก็ทำกันไปแบบขัดไม้ได้ ไม่ได้ตั้งใจตามประสาเด็ก ๆ แต่ต้องช่วยเพราะทางบ้านหาเลี้ยงชีพ ด้วยการทำขลุ่ยขาย ไม่ชอบการทำขลุ่ยและไม่เคยคิดว่าตัวเองจะต้องมาดำเนินรอยตามพ่อในอาชีพนี้เลยด้วยซ้ำไป เวลาที่ถูกเรียกไปช่วยทำขลุ่ยก็มักจะหนีกลิ้งเกลิ้งออกไปเที่ยวเล่นกับเพื่อน ๆ วัยเดียวกันเป็นประจำ วันเวลาที่ผ่านไปนั้นความสนใจเกี่ยวกับเรื่องขลุ่ยแทบไม่มีอยู่ในความนึกคิดเลย แต่ก็ยังพอเข้าใจการทำและการ เป่าได้ตามความเคยชินบ้างแล้ว ภายหลังแต่งงานจนมีบุตรแล้ว 6 คน ก่อนหน้าที่ พ่อจะถึงแก่กรรมได้ให้น้องสาวมาตามไปพบและสั่งเสียว่า ขอให้รับทำขลุ่ยต่อไป อย่าทอดทิ้ง จึงรับปากพ่อ แล้วเริ่มต้นกลับมาศึกษาหรือฟื้นฟูเรื่องการทำขลุ่ยอีกครั้ง”

ในระยะแรกที่หันมาประกอบอาชีพการทำขลุ่ยนั้น ช่างจรินทร์ กลิ่นนุปลา ได้ไปช่วยน้องสาวคือ นางอรุณ มาริศรี แก่ไขเสียงขลุ่ย เมื่อช่างจรินทร์ได้รู้พื้นฐานวิชาการทำขลุ่ยนั้น ช่างจรินทร์ได้นำเอาความรู้ ตอนที่ตนเป็นช่างอยู่ที่กรรมหัตถการเรือมาสร้างและดัดแปลงเครื่องมือในการทำขลุ่ย จึงทำให้ขลุ่ยของช่างจรินทร์ มีคุณภาพดี เสียงไม่เพี้ยน ช่างจรินทร์ได้ดัดแปลงแท่นกลึงโลหะให้สามารถกลึงไม้ได้ และสร้าง บล็อกมาตรฐานสำหรับเจาะรูบังคับเสียงของขลุ่ยได้หลายชนิด

ในปัจจุบันช่างจรินทร์ ได้ถ่ายทอดวิชาช่างทำขลุ่ยนี้ให้แก่บุตรทั้ง 6 คน แต่ผู้ที่เป็นกำลังที่สำคัญ ในการทำขลุ่ยคือ นางสาวนิตยา กลิ่นนุปลา บุตรสาวคนโตของช่างจรินทร์ กลิ่นนุปลา

สายตระกูลช่างตระกูลกลีนบุผา

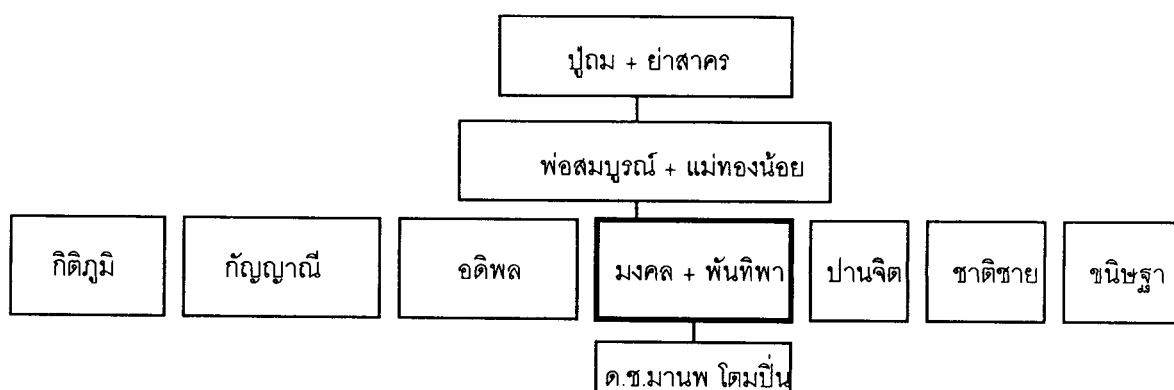
• ช่างขลุ่ยตระกูลโคมปิ่น

นายมงคล โคมปิ่น เป็นบุตรของนายสมบุรณ์ โคมปิ่น และนางทองย้อย โคมปิ่น (พญายัง) มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน

1. นายกิติภูมิ โคมปิ่น
2. นางกัญญาณี โคมปิ่น
3. นายอดิพล โคมปิ่น
4. นายมงคล โคมปิ่น
5. นางปานจิต โคมปิ่น
6. นายชาติชาย โคมปิ่น
7. นางชนิษฐา โคมปิ่น

นายมงคล โคมปิ่น สมรสกับนางสาวพันทิพา พุทธรัก มีบุตรชาย 1 คน คือ ด.ช.มานพ โคมปิ่น
ช่างมงคล โคมปิ่น ทำขลุ่ยด้วยมือทั้งหมดมิได้ใช้เครื่องทุ่นแรงเลย ทำขลุ่ยมาแล้วเป็นเวลา 16 ปี

สายตระกูลช่างตระกูลโคมปิ่น

● ข้างขลุ่ยตระกูลสอนวิทย์

นายนิพนธ์ สอนวิทย์ เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 7 คน ของพันโทว่าน สอนวิทย์ (ทำงานกรมแผนที่ทหารบก) กับนางฟอง มีพี่น้อง ดังนี้คือ

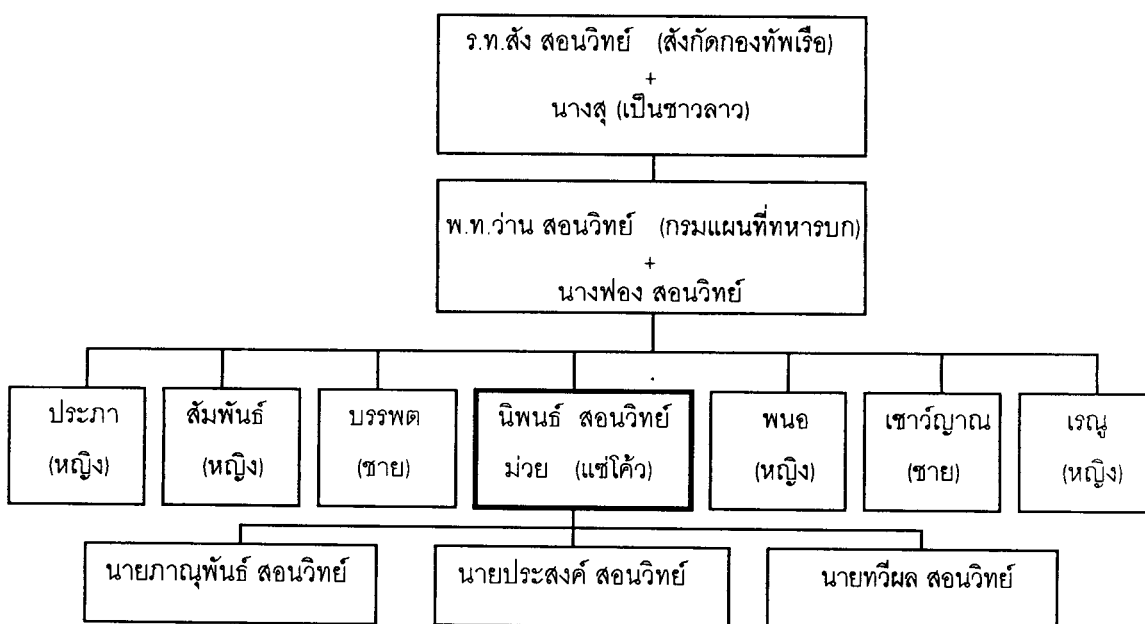
1. คุณประภา (หญิง)
2. คุณสัมพันธ์ (หญิง)
3. คุณบรรพต สอนวิทย์
4. คุณนิพนธ์ สอนวิทย์
5. คุณพนอ (หญิง)
6. คุณเชาว์ญาณ สอนวิทย์
7. คุณเรณู (หญิง)

นายนิพนธ์ สอนวิทย์ สมรสกับ นางสาวม่วย แซ่โค้ว เป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามาค้าขายอยู่ที่บ้านลาวบางไส้ไก่ โดยมีบุตรชาย 3 คน คือ

1. นายภาณุพันธ์ สอนวิทย์
2. นายประสงค์ สอนวิทย์
3. นายทวีผล สอนวิทย์

ช่างนิพนธ์ สอนวิทย์ ใช้มือทำเป็นส่วนใหญ่ จะมีเครื่องมือไฟฟ้าคือ สว่านและเครื่องขัดเป็นเครื่องทุ่นแรง

สายตระกูลข้างตระกูลสอนวิทย์

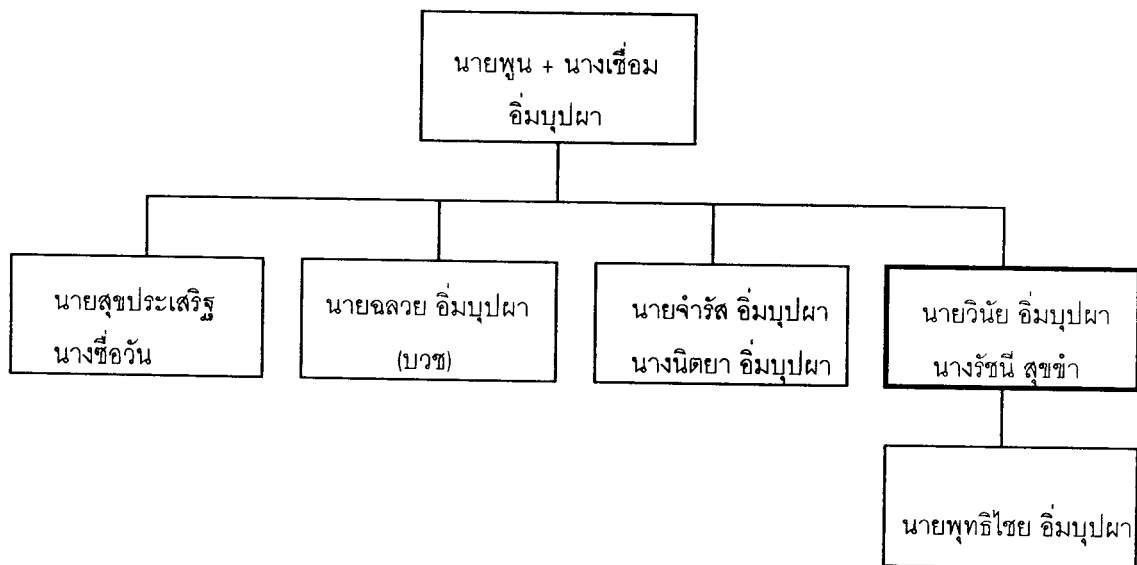
• ช่างขลุ่ยตระกูลอิมบุปผา

นายวินัย อิมบุปผา เป็นบุตรของนายพูน อิมบุปผา กับนางเชื้อม อิมบุปผา มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน คือ

1. นายสุขประเสริฐ อิมบุปผา
2. นายฉลวย อิมบุปผา
3. นายจำรัส อิมบุปผา
4. นายวินัย อิมบุปผา

นายวินัย อิมบุปผา สมรสกับนางสาวรัชนี สุขขำ มีบุตร 1 คนคือ นายพุทธิไชย อิมบุปผา
ช่างวินัยทำขลุ่ยด้วยมือทั้งหมด

สายตระกูลช่างตระกูลอิมบุปผา

บทที่ 4

การทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไก่อ

การทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไก่อ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำดังนี้

วัสดุอุปกรณ์ในการทำขลุ่ย

1. ไม้รวก ใช้ไม้ไผ่สีสุก ไผ่สีสุกเป็นไม้ไผ่ที่มีผิวสวย ขนาดของปล้องและรูปพอเหมาะ
2. ทราช
3. อีฐมอญปูนละเอียด
4. กาบมะพร้าว
5. น้ำมันหมูหรือน้ำมันพืช
6. ไม้สอดจับขลุ่ย ไม้ใช้เวลาเทศะกั่วทำลวดลาย
7. ตะกั่ว
8. กะทะ
9. เตา
10. สว่าน
11. เหล็กเจาะ เหล็กกระทุ้ง
12. มีดเหล็กปลายแหลม สำหรับเจาะปากนกแก้ว
13. มีดดอก สำหรับแกะดากปากขลุ่ย
14. ขี้ผึ้ง
15. ตะหลิว
16. เลื่อย
17. เหล็กหยักขี้ผึ้ง

ขั้นตอนการทำขลุ่ย

ช่างจรินทร์ กลิ่นบุปผา ช่างทำขลุ่ยแห่งชุมชนบางไผ่ได้อธิบายขั้นตอนในการทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไว้อย่างละเอียดทุกขั้นตอน ดังนี้

1. ระบบภายนอก

เริ่มต้นการทำเนื้อไม้ให้แห้ง คัดเลือกขนาด ชัดเงา ทำลาย

2. ระบบภายใน

เริ่มด้วยระยะส่วน เจาะรู แกะปากนกแก้ว ไล่เสียงและปรับแต่งเสียงเป็นขั้นตอนสุดท้าย

เตรียมไม้ด้วยการผึ่งแดด

เมื่อนำไม้ไผ่รอกมาทำขลุ่ยนั้นต้องแน่ใจเสียก่อนว่าเนื้อไม้แห้งสนิทดีจริง เพราะความแห้งหรือสดของเนื้อไม้มีผลกับเสียงขลุ่ยและสภาพอายุการใช้งานโดยตรง ขลุ่ยที่ทำด้วยไม้เนื้ออ่อนเมื่อผ่านการใช้งานไปแล้วระยะหนึ่งมักจะปรากฏว่าระดับเสียง และความชัดเจนจะเปลี่ยนไปจากเดิม ส่วนขลุ่ยที่ทำด้วยไม้เนื้อแห้งสนิทแม้จะผ่านการใช้งานนานปีก็ยังคงมีเสียงดีเช่นเดิม ไม่เกิดการแตกร้าวภายหลังไม้รอกที่ชุมชนบางไผ่ได้นำมาทำขลุ่ย คือ ไม้ไผ่รอกที่นำมาจากหมู่บ้านท้ายพิgul อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เพราะเชื่อกันว่าไม้ไผ่รอกที่ขึ้นในดอนจะมีเนื้อแข็งแกร่งเป็นขลุ่ยแล้วจะให้เสียงไพเราะ และความผูกพันเชิงญาติพี่น้องระหว่างกัน กล่าวคือ บ้านท้ายพิgulเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ชาวบ้านที่นั่นนอกจากจะทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังอาศัยการตัดไม้รอกชนิดปล้องยาวที่ขึ้นเป็นป่าหนาแน่นในแถบนี้ขายให้แก่ช่างขลุ่ยเป็นอาชีพพิเศษอีกอย่างหนึ่งด้วย บรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ของหมู่บ้านนี้เข้าใจว่า เป็นชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ช่างทำขลุ่ยที่เดินไปซื้อไม้รอกจากบ้านท้ายพิgulเป็นประจำ คือ ช่างจากบ้านลาวบางไผ่ไก่อ่ กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นกลุ่มคนลาวที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยไล่เลี่ยกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ของหมู่บ้านทั้งสองเป็นไปอย่างสม่ำเสมอตลอดมา ตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายายจนถึงปัจจุบัน การไปซื้อไม้นี้เรียกกันว่า “ตกไม้” การเดินทางจากบ้านลาวบางไผ่ไก่อ่ที่กรุงเทพฯ เพื่อขึ้นไปซื้อไม้ที่บ้านท้ายพิgulนี้มักจะไปพร้อมกับการนำขลุ่ยไปขายที่งานพระพุทธบาท ซึ่งมีเป็นประจำราวเดือน 3-4 ของทุกปี เมื่อไปถึงก็จะสั่งซื้อไม้รอกจากชาวบ้านที่นั่น หลังงานพระพุทธบาทเลิกหรือขายขลุ่ยหมดแล้ว ตอนเดินทางกลับจึงรับไม้รอกบรรทุกเกวียนมาขึ้นรถไฟที่สถานีบ้านหมอ จังหวัดลพบุรี ลำเลียงมาถึงสถานีรถไฟหัวลำโพง แล้วใส่รถเจ๊กลากมาที่หมู่บ้านลาวบางไผ่ไก่อ่ ธนบุรี ส่วนการเดินทางไปนั้นมักจะนั่งเรือเมล์แดงหรือเมล์เขียวที่ทำเดียนไปขึ้นบกที่อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนั่งเกวียนต่อไปจนถึงบ้านท้ายพิgul

การซื้อขายในครั้งนี้ไม้รวกจะถูกตัดเป็นลำยาว ๆ มัดรวมกันมัดละประมาณ 50 ลำ ขายกันเป็นเกวียน ๆ ละประมาณ 12 มัด ปัจจุบันไม้รวกจะตัดเป็นท่อน ๆ บรรจุใส่กระสอบ ๆ ละประมาณ 350 ท่อน ขายราคากระสอบละ 300-500 บาท ไม้ในกระสอบนี้จะปะปนกันมาทั้งดีและไม่ดี ดังนั้นผู้ที่ไปตกไม้โดยมีการฝากซื้อจากช่างคนอื่นในหมู่บ้านจึงใช้วิธีจับสลากแบ่งกันเพื่อให้เป็นไปอย่างยุติธรรม ไม้กระสอบหนึ่ง ๆ เมื่อคัดไปทำขลุ่ยคุณภาพดีแล้วอาจจะได้ขลุ่ยเพียงไม่กี่สิบเลาเท่านั้น โดยปกติการทำไม้ให้แห้งใช้วิธีนำไปผึ่งแดดทิ้งไว้ประมาณ 2 สัปดาห์ จากนั้นจึงเอามาทำขลุ่ย แต่ถ้าจะให้แน่ใจว่าแห้งสนิทจริงควรผึ่งไว้ค้างปี ซึ่งจะทำให้ขลุ่ยมีคุณภาพดีขึ้นด้วย

คัดเลือกขนาด

หลังจากที่ผึ่งไม้จนแห้งสนิทในระยะเวลาที่กำหนดไว้โดยประมาณแล้ว ก็จะนำไม้เหล่านั้นมาเก็บรวมไว้ที่เดียวกัน ต้องการจะทำขลุ่ยประเภทใดเมื่อไรจึงจะคัดเลือกไปใช้โดยพิจารณาตามขนาดความยาวและความโตของขลุ่ยชนิดนั้นๆ เป็นเกณฑ์ ได้ไม้แล้วต้องนำมาตากตาไม้ตรงช่องทางด้านปลายออกให้เรียบร้อย สิ่งที่ต้องระวังและควรเอาใจใส่ในระยษะนี้ก็คือความเสียหายของเนื้อไม้ที่เกิดจากมอดซึ่งมักพากันมากัดกินไม้ในช่วงนี้เสมอ

ไม้ที่นำมาทำขลุ่ยนอกจากจะต้องมีขนาดตามส่วนที่ต้องการแต่ละชนิดแล้วการพิจารณาเนื้อไม้ก็มีความสำคัญด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือไม้เนื้อแก่ที่มีน้ำหนักซึ่งสังเกตจากเสียงไม้ที่เป็นสีน้ำตาลแก่หรือสีดำนั้น ถ้านำมาทำขลุ่ยแล้วจะมีความแข็งแรงทนทานดีกว่าไม้เนื้ออ่อนที่มีเสียงไม้เป็นสีขาวหรือสีน้ำตาลอ่อน

ขัดผิว

ไม้ที่ได้รับการคัดเลือกเรียบร้อยแล้ว จะถูกนำมาขัดผิวให้สะอาดหมดจดปราศจากคราบสกปรกที่จับติดอยู่โดยรอบ อุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการขัดผิวนี้สมัยก่อนนิยมใช้ “ดินสั้ม” เป็นตัวยาสำคัญ (ดินสั้มเป็นสารเคมีชนิดหนึ่งที่ใช้ในงานขัดโลหะ ช่างทำพระทำทองชอบใช้ มีลักษณะเป็นก้อนหรือเป็นแท่งคล้ายดิน แต่มีสีขาวขุ่น) มีฝอยเปลือกมะพร้าวเป็นตัวขัดถู แต่เนื่องจากระยะหลังดินสั้มมีราคาแพงขึ้นมากจึงเปลี่ยนมาใช้ “ผงอิฐมอญ” แทนโดยผสมน้ำพอนมาด ๆ แล้วขัดด้วยฝอยเปลือกมะพร้าวตามเดิมก็ปรากฏว่า ได้ผลทำให้ผิวไม้มันเงางามเช่นกัน การขัดผิวเป็นขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากและไม่เสียเวลามากนักอาศัยความอดทนและการสังเกตที่ไม่จำเป็นต้องเป็นช่างผู้ชำนาญก็ลงมือทำได้

ผิวไม้ที่หมดจดสวยงามจะเป็นเครื่องกำหนดในเรื่องการทำลายขลุ่ยในขั้นตอนต่อไปด้วยว่าไม้ที่ผิวมีตำหนิเป็นริ้วรอย คือไม้พวกที่ต้องทำลวดลายเพื่อกลบเกลื่อนร่องรอย ลวดลายเหล่านี้จะช่วยขัดเซยข้อด้อยในเรื่องผิวไม้ได้เป็นอย่างดี ส่วนไม้ที่ผิวเกลี้ยงเกลาก็พร้อมที่จะถูกทำลายลวดลายเช่นกัน ถ้าหากช่างไม่มีเจตนาจะเหลือผิวไม้ให้คงไว้ตามธรรมชาติแบบเดิมต่อไป

เทลาย

การทำลวดลายขลุ่ยก็คือกรรมวิธีทำผิวไม้ให้เป็นรอยไหม้อย่างสวยงาม ด้วยความร้อนที่อุณหภูมิพอเหมาะ ลวดลายบนผิวไม้นี้มีส่วนเสริมให้ขลุ่ยมีคุณค่าในทางศิลปะเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากความไพเราะของน้ำเสียง อาจเป็นเพราะเหตุนี้ก็เป็นไปได้ทำให้ช่างทำขลุ่ยนิยมทำลวดลายขลุ่ยให้มองแปลกตาเป็นลายชนิดต่างๆ กันออกไปมากมายมีตั้งแต่ลายที่ทำขึ้นอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงลายสวยงามยากๆ ที่ต้องอาศัยฝีมือความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์เฉพาะตัวกันเลยทีเดียว ขั้นตอนการทำลายนี้ต้องใช้เวลามากพอสมควร ให้ความชำนาญที่มีอารมณ์เยือกเย็นและพิถีพิถันมากกว่าขั้นตอนก่อน ๆ ส่วนมากเป็นงานที่ช่างผู้หญิงเป็นผู้ทำและถนัดมากกว่าผู้ชาย

อุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในขั้นตอนนี้ก็มีตะกั่ว ซึ่งนำมาใส่กะทะตั้งบนเตาไฟหลอมเหลวร้อนเทลาย มีลักษณะเดียวกับทัพพีแต่ช่างมักเรียกกันว่าช้อนลาย ใช้สำหรับตักตะกั่วเทหยอดให้เป็นลายต่าง ๆ ตามต้องการ ช้อนเทลายนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะลายที่ต้องการ กล่าวคือประเภทแรกที่ใช้เทลายทั่วไป จะมีรอยบากเป็นรูปคล้ายกระบี่ที่ริมขอบ 2 ด้านตรงข้ามกัน (ปกติมีเพียงด้านเดียว แต่ทั้งนี้เพื่อผู้ที่ถนัดซ้ายหรือขวาอย่างใดอย่างหนึ่งสามารถใช้ได้ตามสะดวก) อีกประเภทหนึ่งไม่มีรอยบาก แต่จะเป็นรูปคล้ายดอกจิกจะไขว้ไ้ใกล้กับขอบทัพพี ประเภทนี้ใช้เฉพาะในการเท “ลายดอก” เท่านั้น

ในการเทลายขลุ่ยช่างจะมีท่อนไม้กลมโดยยาวพอขนาดมือจับถือเป็นด้ามสวมเข้าทางปลายด้านที่จะทำเป็นปากเป่าวางเลาขลุ่ยพาดบนขอบกะทะพร้อม ๆ กับที่มือข้างหนึ่งพลิกหมุนเลาขลุ่ยไปมามือหนึ่งก็จับช้อนตักตะกั่วเทราดลงบนเลาขลุ่ย ประดิษฐ์รอยไหม้ที่เกิดขึ้นให้เป็นลวดลายต่าง ๆ ขลุ่ยเลาหนึ่ง ๆ จะใช้เวลาในการเทลายแตกต่างกันไปตามความยากง่ายของลาย ลายที่ง่ายนั้นใช้เวลาเพียงไม่กี่นาที แต่สำหรับลายที่ยาก ๆ ช่างต้องใช้ความอดทนเป็นเวลานานนับชั่วโมงก็มี

ลายขลุ่ย

ลวดลายต่าง ๆ บนเลาขลุ่ยนี้ ท่านผู้รู้สันนิษฐานว่าคงมีการทำคู่กันมาพร้อม ๆ กับขลุ่ยนานแล้ว แต่เนื่องจากวัสดุที่นำมาผลิตขลุ่ยสมัยโบราณทำด้วยไม้แทบทั้งสิ้น จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ย่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาในที่สุดเหตุนี้หลักฐานที่เป็นวัตถุเกี่ยวกับขลุ่ยจึงแทบไม่หลงเหลือมาถึงปัจจุบันเลย ขลุ่ยรุ่นแรกที่มีลวดลายและตกทอดมาถึงปัจจุบัน ถ้าจะนับอายุถอยหลังสืบประวัติกลับไปก็ล้วนอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้งสิ้น บางลายนั้นเหลือเพียงชื่อให้กล่าวถึง โดยไม่ค่อยได้พบเห็นหรือไม่รู้จักกันเลยก็มี เช่น ลายมะลิโรย ลายมะลิตุ้ม ที่เล่ากันว่าเป็นของ “ครูภู” ช่างทำขลุ่ยรุ่นเก่าฝีมือดีที่สุดผู้หนึ่งเมื่อสมัยร้อยปีก่อน มีลายอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า “ลายรม” เป็นลายพิเศษที่มีกรรมวิธียุ่งยากซับซ้อนมากกว่าธรรมดาจนช่างรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ไม่นิยมทำกันแล้ว กล่าวคือช่างจะใช้ “รง” เขียนเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามที่ออกแบบในลักษณะเดียวกับที่ใช้ในการเขียนจิตรกรรม จากนั้นจะนำขลุ่ยเลานั้นไปลงไฟที่ให้ความร้อนจากกำมะถัน ซึ่งเปลวไฟต้องนิ่งและให้อุณหภูมิที่พอเหมาะสม่ำเสมอตลอดทั้งเลาขลุ่ย เพราะจะทำให้สีของ

ลายบนลายขลุ่ยสม่ำเสมอเท่ากันตลอด ส่วนลายอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ยังคงทำกันอยู่ก็มี ลายหิน ลายกระจับ ลายดอก ลายเส้นคู่ ลายง่าย ๆ ที่ไม่ต้องใช้ฝีมือมากนักอย่างเช่นลายออป่า (หรือลายตลก ก็เรียก) บางลายแม้จะมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกัน แต่การเรียกชื่อบางครั้งก็ผิดเพี้ยนต่างกันไป

ลายหิน ทำโดยใช้ตะกั่วรดลงบนขลุ่ยให้ทั่วทุกพื้นที่ของผิวขลุ่ย ลายหินเป็นลายที่ทำงานง่ายและทำกันมากที่สุด

ลายกระจับ ใช้ตะกั่วรดลงบนขลุ่ยโดยหมุนขลุ่ยขณะเทจะได้ลายออกมาเป็นรูปกระจับ ผู้ทำต้องชำนาญมาก

ลายดอก ตะหลิวที่ใช้จะเจาะเป็นรูปดอก ซึ่งจะเจาะเป็นรูปดอกจิก เวลาเทตะกั่วให้ตะกั่วไหลรอดผ่านรูเจาะลงบนผิวไม้ไผ่ ความร้อนของตะกั่วจะไหม้ผิวขลุ่ยเป็นรูปดอก ลายเส้นคู่ ผู้ที่จะเทราดตะกั่วในขณะที่มือจะหมุนขลุ่ยไปด้วย เมื่อเทเสร็จจะออกเป็นลายเส้นคู่ขนานกัน ลายเส้นคู่นี้ผู้ทำจะต้องมีความชำนาญ

ลายขลุ่ยนั้นนอกจากสวยงามต่างกันแล้ว ยังบ่งถึงระดับคุณภาพที่ดีเลวกว่ากันด้วย ลายที่จัดว่าสวยและใช้ฝีมือมากก็มีลายดอก ลายหกคะเมน ลายที่รองลงมาก็มีลายสองแถว หรือลายเส้นคู่ ลายรดน้ำ และลายกระจับซึ่งเป็นลายเริ่มต้นของการฝึกหัดหลายลายทีเดียว ส่วนลายที่ง่ายใช้กับขลุ่ยคุณภาพไม่มีมาตรฐานที่เรียกว่า “ขลุ่ยพล” ก็คือลายออป่าที่ทำเป็นเส้นคดโค้งพาดไปมาเหมือนกับลาย บนไม้ตะพดไม้ไผ่ และจากตรงนี้เองที่ทำให้เรียกกันอีกชื่อว่า “ลายตลก” อีกลายหนึ่งที่พบอยู่ทั่วไปพอ ๆ กับลายออป่าแต่มีคุณภาพขลุ่ยดีกว่ากันก็คือ ลายหิน

มีขลุ่ยอีกประเภทหนึ่งที่จัดอยู่ในระดับคุณภาพดีแต่ไม่ทำลวดลายเลย เรียกว่า “ขลุ่ยขาว” ชนิดนี้เป็นเอกลักษณ์ชนิดหนึ่งของช่างผู้ผลิตด้วย อย่างไรก็ตามเรื่องของขลุ่ยนั้นเป็นเรื่องของรสนิยมผู้เล่นตามแต่ใจชอบด้วยประการหนึ่ง แต่ก็ไม่น่าอนสมไปว่าขลุ่ยที่มีลายสวยงามจะต้องมีคุณภาพดี ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการคัดเลือกของนักดนตรี

ขีดเส้นกะลาย

ภายหลังจากเทลายแล้ว ช่างจะนำไม้ที่มัดระย้าทำเครื่องหมายแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ เพื่อเตรียมสำหรับเจาะรูในขั้นต่อไป ในการวัดระยะนี้จะมีอุปกรณ์สำหรับเป็นแม่แบบอยู่อันหนึ่ง เรียกว่า “ส่วน” ทำด้วยผิวไม้รวกจักเป็นซีกเล็ก ๆ ยาวกว่าเลาขลุ่ยเล็กน้อย ทำขึ้นเพื่อประหยัดเวลาในการหาระยะเสียงของขลุ่ยเมื่อจะทำแต่ละเลา ภายหลังจากการคิดค้นจนพบว่าระยะที่จะทำให้เกิดเสียงที่ถูกต้องที่สุดนั้นอยู่ตรงไหน โดยช่างจะทำเป็นแบบสำเร็จรูปบันทึกระยะเก็บไว้เพื่อการทำขลุ่ยเลาต่อไป ขอบของส่วนจะถูกบากเป็นรูปสามเหลี่ยมเล็ก ๆ ทำรอยให้เห็นชัดเจน ส่วนนี้จะมีหลายขนาดตามแต่ระดับเสียงของขลุ่ยประเภทต่าง ๆ

เจาะรู

การเจาะรูขลุ่ยในสมัยก่อนใช้สว่านมือและเหล็กเผาไฟร้อนเป็นเครื่องเจาะ แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนาขึ้นมากกว่าเดิม ช่างจึงนำสว่านไฟฟ้ามาใช้แทน แต่บางรายก็ยังคงใช้สว่านมืออยู่ตามเดิม ข้อดีคือช่วยประหยัดเวลาในการทำงานเพราะขลุ่ยเลาหนึ่ง ๆ นั้นมีรูต้องเจาะครั้งละ 14 รู การเจาะต้องอาศัยความแม่นยำชำนาญเพื่อช่วยให้ขลุ่ยมีรูที่เรียบร้อยและระยะที่ถูกต้อง ระดับเสียงของขลุ่ยแต่ละประเภทจะมีขนาดใหญ่เล็กไม่เท่ากัน เนื่องจากอัตราส่วนความพอดีความโตและรูนั้นต้องเหมาะสมกลมกลืนกันด้วยนั่นเอง ประการสำคัญก็คือจะเกิดผลเสียกับระดับเสียง ถ้าหากว่าอัตราส่วนนี้ไม่สมดุลกัน

แกะปากนกแก้ว

ช่องปากนกแก้วนอกจากจะเป็นส่วนที่ทำให้เกิดเสียงแล้ว ยังมีผลต่อน้ำเสียงของขลุ่ยทุกเลาว่า จะดังนุ่มนวลสดใสหรือแหบพร่าอย่างไรด้วย ลักษณะของปากนกแก้วเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าเล็ก ๆ ซึ่งช่างต้องใช้ฝีมือและความพิถีพิถันในการทำมากพอสมควรทีเดียว ช่องปากนกแก้วนี้จะมีขนาดเล็กใหญ่ไม่เท่ากันเสมอไป ขึ้นอยู่กับประเภทและขนาดของขลุ่ยชนิดนั้น ๆ เป็นสำคัญ แต่โดยเฉลี่ยแล้วมักจะมีขนาดกว้างยาวประมาณ $1/4$ นิ้ว ระยะห่างของช่องปากนกแก้วกับปลายขลุ่ยด้านปากเป่าก็ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่างเส้นผ่าศูนย์กลางด้านในเลาขลุ่ยด้วยเช่นกัน

หลังจากเจาะรูกลมขนาดเล็กเป็นการเริ่มต้นแล้ว ช่างจะใช้มีดขนาดเล็กพอเหมาะมือมีคมเฉียบบางค่อย ๆ แกะขยายออกเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขอบล่างทำเป็นมุมเฉียงออกมาจากด้านใน แะปลายขอบให้เหลาดเป็นทางไปตามผิวโค้งของเลาขลุ่ยสั้นยาวพอสวยงาม มีลักษณะเป็นแฉกตอนปลายคล้ายกับหางนก

รูปทรงปากนกแก้วนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการออกแบบและความเคยชินในการทำของช่างแต่ละคน สำหรับผู้เล่นที่ชำนาญแล้วอาจจะสังเกตความแตกต่างข้อนี้ได้ไม่ยาก บางรายเพียงแต่มองเห็นรูปทรงปากนกแก้วก็สามารถบอกได้ทันทีเลยว่าขลุ่ยเลานั้นเป็นฝีมือของช่างคนใดหรือกลุ่มไหน

ใส่เสียง

ในขั้นตอนนี้ช่างจะทำไม้อีกชิ้นหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ดาก” ประกอบเข้ากับเลาขลุ่ยเพื่อทำให้เกิดเสียง อาจกล่าวว่าเป็นกรรมวิธีสำคัญประการหนึ่งและถือว่าเป็นหัวใจของการทำขลุ่ย ไม้ที่นำมาทำดากนี้ควรเป็นไม้ชนิดเนื้อละเอียดแน่น จึงจะช่วยให้คุณภาพของขลุ่ยดีทั้งด้านน้ำเสียงและอายุการใช้งาน ไม้สักทองและไม้สักหินเป็นไม้ชนิดที่นิยมนำมาทำดากมากที่สุด เพราะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามต้องการ ส่วนไม้สักขี้ควายนั้นคุณภาพไม่ดีพอจึงไม่นิยมเอามาทำดาก แต่สำหรับขลุ่ยที่คุณภาพไม่มีมาตรฐานทั่วไปอาจจะไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องนี้เท่าไรนัก

การเหลาไม้ดอกจะต้องเหลาให้กลมพอดีหรือใกล้เคียงกับรูด้านในของเลาขลุ่ย มีความยาวเท่ากับระยะห่างจากปลายขลุ่ยด้านเป่ามาถึงช่องของปากนกแก้ว ด้านหนึ่งของดาปกาดออกเป็นช่องสำหรับเป่าลมผ่าน ด้านที่ปาดออกนี้เวลาใส่จะหันเข้าหาช่องปากนกแก้ว ตอนปลายหน้าตัดของดาจะมีลักษณะเป็นมุมโค้งงอนขึ้นเล็กน้อย เพื่อให้รับกับมุมปากนกแก้ว นอกจากจะต้องเหลาไม้ให้กลมพอดีแล้ว เวลาใช้มีดปาดเป็นช่องเป่าต้องมีความแม่นยำ ถ้าปาดไม่ได้ขนาดแล้วจะทำให้ลมผ่านมากหรือน้อยเกินไป อันจะทำให้มีผลต่อเสียงขลุ่ยได้ในที่สุด กล่าวคือถ้าช่องนี้กว้างเกินไปลมก็จะผ่านได้มากทำให้เสียงขลุ่ยฟังโดังและกินลมมาก ในลักษณะเดียวกันถ้าแคบเกินไปลมก็จะผ่านได้น้อยซึ่งทำให้เสียงขลุ่ยดังไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนปลายหน้าตัดไม้ดอกที่โค้งงอนก็เป็นสิ่งที่ช่างต้องทำด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเป็นจุดที่จะบังคับลมผ่านออกไปกระทบกับมุมปากนกแก้วมากหรือน้อยเสียงของขลุ่ยจะดังไพเราะด้วยลมที่พอดีหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับความหนาของมุมหน้าตัดตรงนี้ด้วย

ขณะที่ใส่ไม้ดอกเข้ากับเลาขลุ่ย ช่างจะทดลองเป่าเพื่อตรวจสอบลมและเสียงขลุ่ยไปพร้อม ๆ กับค่อย ๆ หมุนปรับมุมไม้ดอกให้ขนานเข้าหาทำมุมพอดีกับช่องปากนกแก้ว เมื่อได้ที่ดีแล้วจะใช้เหล็กเส้นยาวที่เรียกว่า “เหล็กกระทง” สอดเข้าทางปลายด้านล่างกระทงไม้ล้มหมุนไม้ดอกให้แน่นกระชับดังยั้งขึ้น จากนั้นก็จะใส่เทียนไขที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ เตรียมไว้แล้วลงไปตรงช่องปากนกแก้ว เอาเหล็กกระทงเผาไฟจนร้อนแยงเข้าไปจะทำให้เทียนไขหลอมละลายไหลไปฉาบไล้อุดรอยรั่วหรือช่องว่างที่มีอยู่ระหว่างผิวไม้ดอกกับผิวด้านในเลาขลุ่ย เพื่อป้องกันไม่ให้ลมที่เป่าเข้ามาไหลวนเวียนเข้าไปตามรอยรั่ว หรือช่องว่างเหลานั้นจะทำให้มีผลเสียต่อเสียงขลุ่ยในภายหลังได้ สิ่งที่ต้องคำนึงอีกอย่างหนึ่งในตอนหยอดเทียนก็คือเรื่องอุณหภูมิที่เหล็กเผาไฟ ถ้าร้อนเกินไปเทียนไขจะเหลวเกินความต้องการและไหลอาบหน้าตัดของไม้ดอก หรือซึมเข้าไปในช่องว่างต่าง ๆ เกินความจำเป็น ถ้าร้อนไม่พอเทียนไขก็จะชันและไม่ไหลซึมเข้าไปตามที่ต้องการเช่นเดียวกัน เมื่อหยอดเทียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว วางขลุ่ยเอียงลงทางด้านปากเป่าเล็กน้อย รอทิ้งไว้สักครู่หนึ่งจนเห็นว่าเทียนไขเย็นตัวแห้งดีแล้ว จึงนำขลุ่ยมาเป่าตรวจสอบแก้ไขเสียงต่อไป

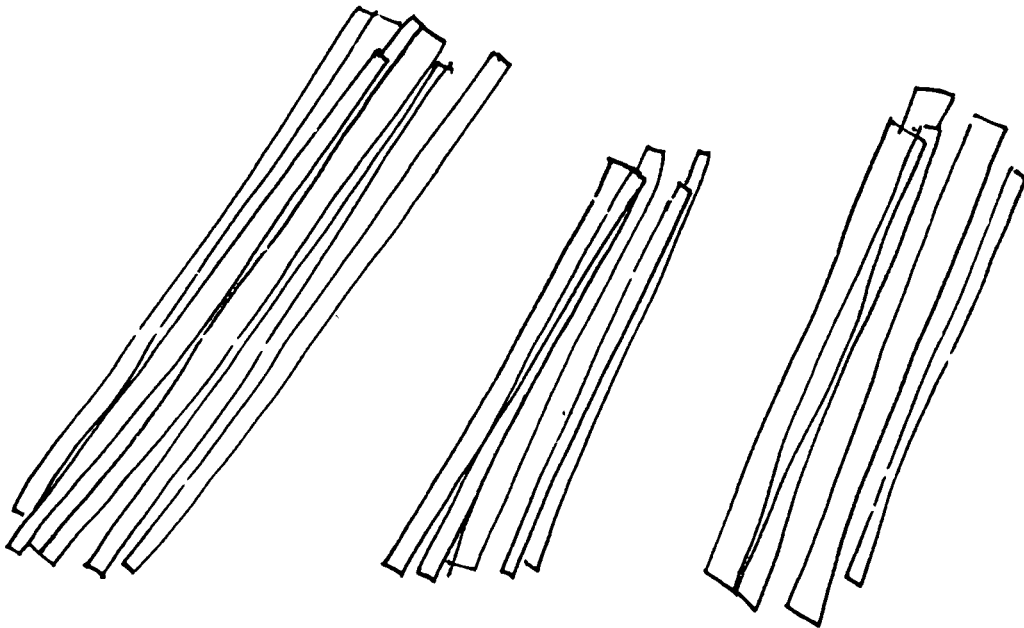
ปรับแต่งเสียง

การตรวจสอบระดับเสียงขลุ่ยนับว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำขลุ่ย ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญเกี่ยวกับเสียงขลุ่ยและวิธีการแก้ไขปรับแต่งพอสมควร มีขลุ่ยเป็นจำนวนมากที่ผลิตขึ้นมาโดยไม่มี การตรวจสอบเรื่องเสียงอย่างถูกต้อง เป็นสาเหตุหนึ่งที่สร้างความลำบากยุ่งยากใจแก่ผู้เป่าเพราะเสียงขลุ่ยมักจะผิดเพี้ยนต่างจากเสียงของเครื่องดนตรีที่มีเสียงปรับไว้เป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะการบรรเลงในวงดนตรีไทยต่าง ๆ ดังนั้นขลุ่ยที่มีคุณภาพจึงคำนึงถึงเรื่องนี้เป็นสำคัญอันดับหนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นที่ช่างจะต้องรู้จักการเป่าทดลองเสียงในระดับต่าง ๆ ของขลุ่ยเพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าเสียงคู่แปด เสียงนิ้วควง นิ้วแทนของขลุ่ยนั้นมีเสียงตรงและผิดเพี้ยนกันน้อยที่สุด ซึ่งไม่ใช่ความชำนาญที่ช่างจะมีเหมือน

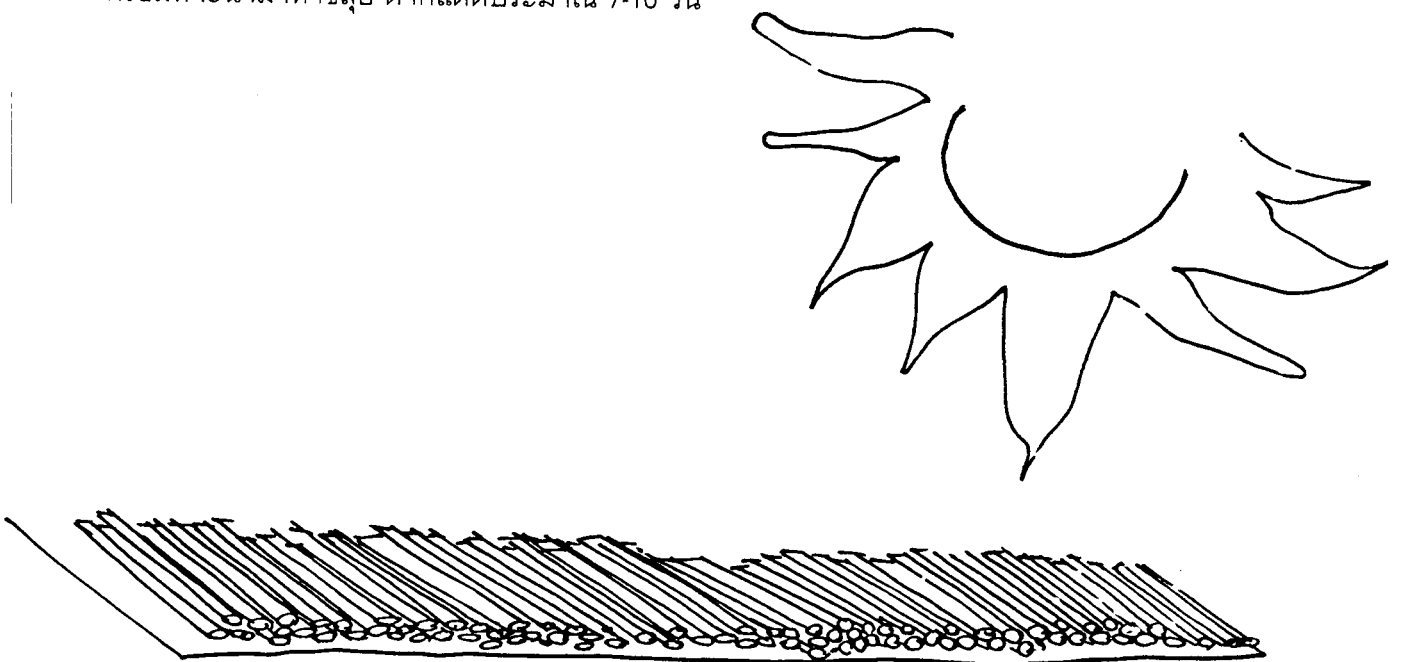
กันเสมอไปทุกคน เมื่อตรวจสอบและแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็เป็นอันว่าขลุ่ยเหล่านั้นพร้อมที่จะนำไปใช้งานได้ หลังจากที่ผ่านมาขั้นตอนต่าง ๆ มาแล้วอย่างเป็นระบบ

ภาพขั้นตอนการทำขลุ่ย

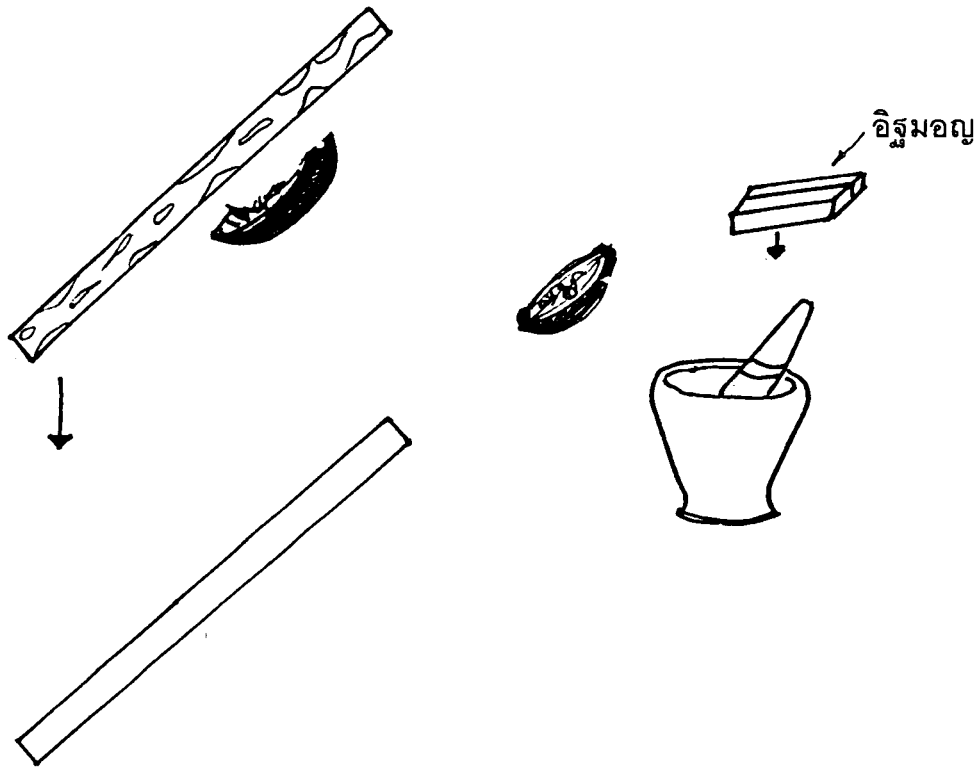
1. เลือกไม้ไผ่รวกที่มีลำตรงไม่คดงอมาตัดเป็นปล้อง ๆ โดยเหลือนิดหนึ่ง คัดเลือกขนาดตามชนิดของขลุ่ย

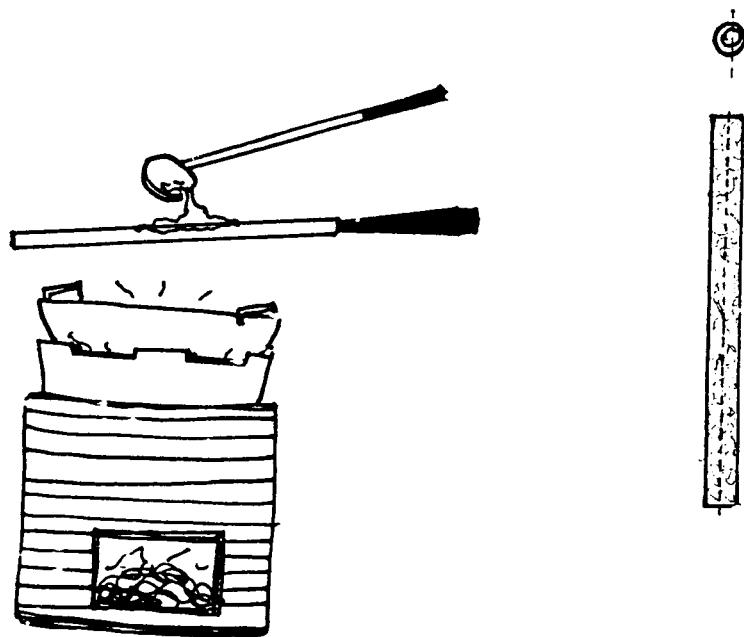
2. นำไม้ไผ่รวกที่ตัดแล้วไปตากแดดจนไม้เปลี่ยนจากสีเขียวมาเป็นสีเหลือง ซึ่งแสดงว่าไม้ไผ่รวกแห้งสนิท พร้อมที่จะนำมาทำขลุ่ย ตากแดดประมาณ 7-10 วัน

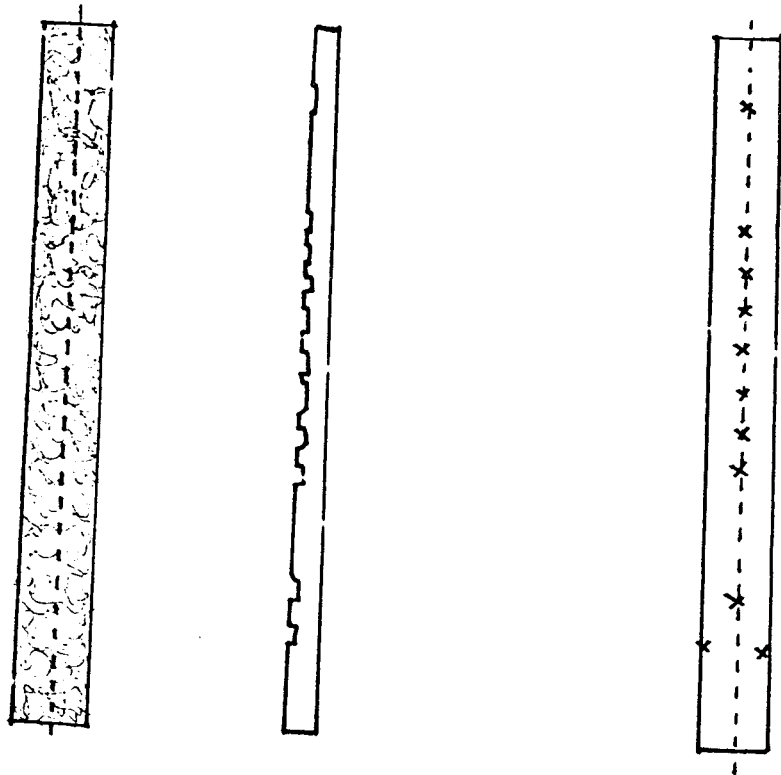
3. นำกาบมะพร้าวชุบน้ำเตาและอิฐมอญที่ป่นละเอียดขัดไม้รวกให้ขึ้นมันเป็นเงาวาว อาจจะใช้ทรายขัดผิวไม้ไผ่รวกก่อนจะขัดด้วยอิฐมอญก็ได้

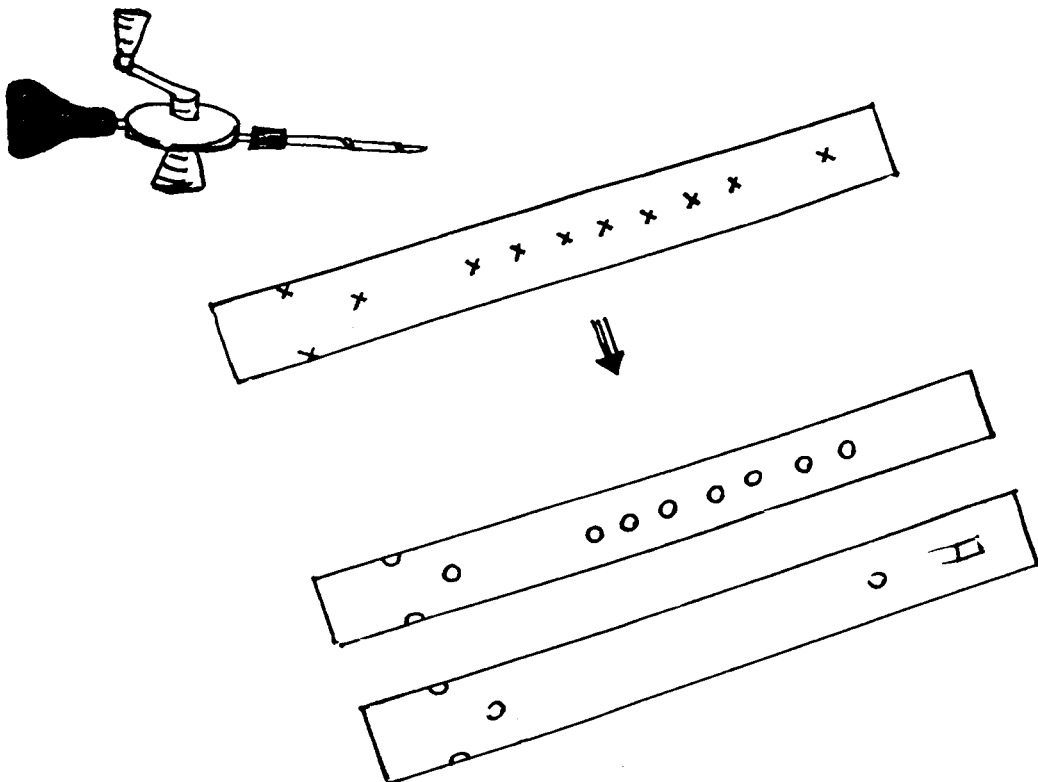
4. ใช้น้ำมันหมูหรือน้ำมันพืชทาผิวไม้ไผ่รวกให้ทั่ว เพื่อให้ตะกั่วที่ร้อนตัดผิวไม้ไผ่รวกเวลาเท ต่อจากนั้นเอาไม้สอดจับขลุ่ยพาดปากกะทะ ซึ่งในกะทะมีตะกั่วหลอมละลายบนเตาไฟ ใช้ตะกั่วตักตะกั่วที่หลอมเหลวราดลงบนไม้ไผ่รวก จะเกิดลวดลายงาม เรียกว่า เทลาย

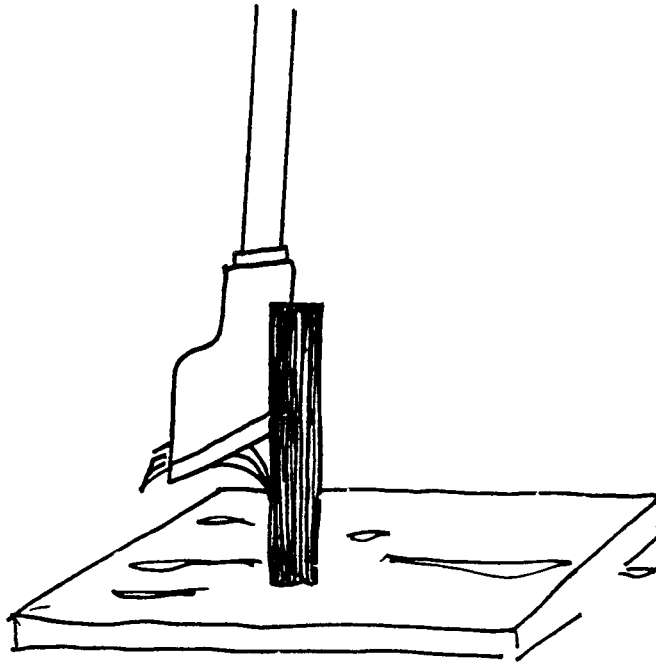
5. เมื่อได้ลวดลายตามต้องการแล้ว นำขลุ่ยไปวัดสัดส่วน

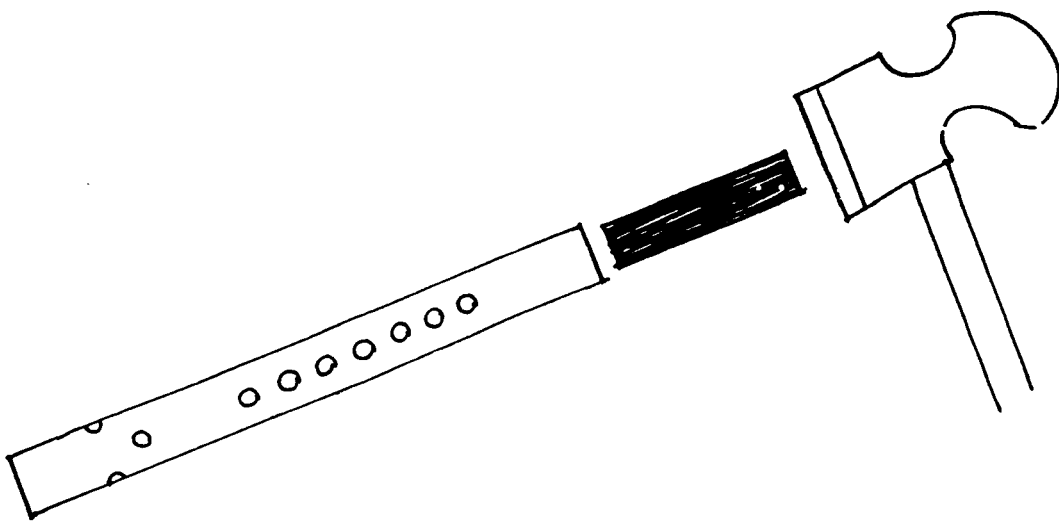
6. เจาะรูตามสัดส่วน โดยเอาสว่านเจาะนำรู แล้วเอาเหล็กแหลมเผาไฟจนแดง เจาะตามรูที่ใช้สว่านเจาะนำไว้แล้ว และเจาะทะลุปล้องข้อไม้ไผ่รวกด้วย

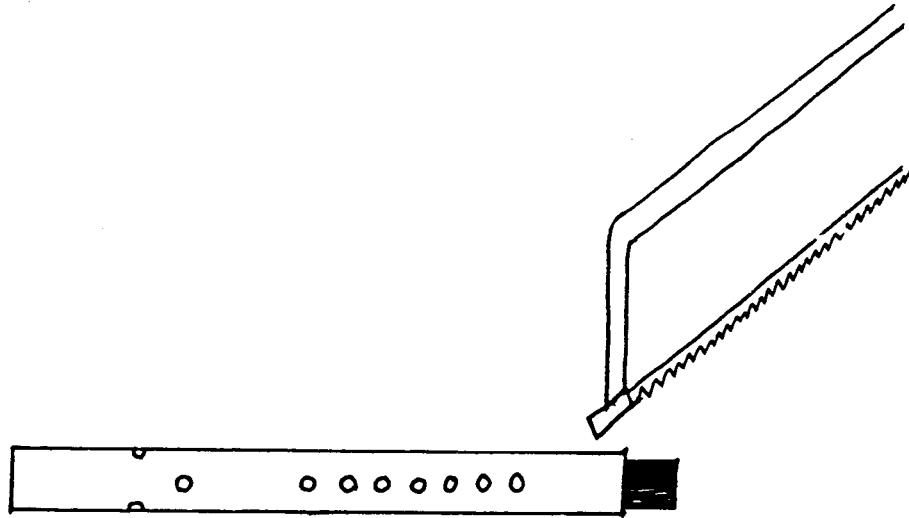
7. เขามีดดอกแกะดากปากขลุ่ย ไม้ดาก คือ ไม้สักเพราะว่าเป็นไม้ที่เนื้อไม้แข็งง่ายแก่การแกะ

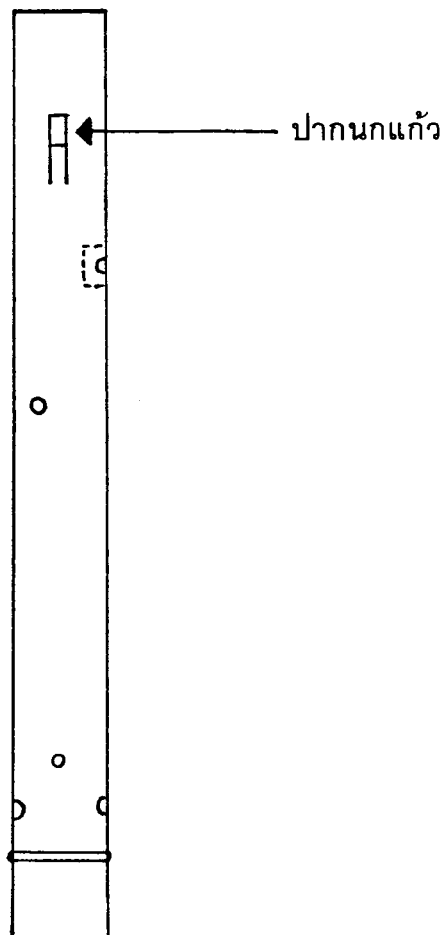
8. ทำดากปากขลุ่ย ขุดปากขลุ่ย โดยให้มีรูสำหรับลมผ่านเวลาเป่า

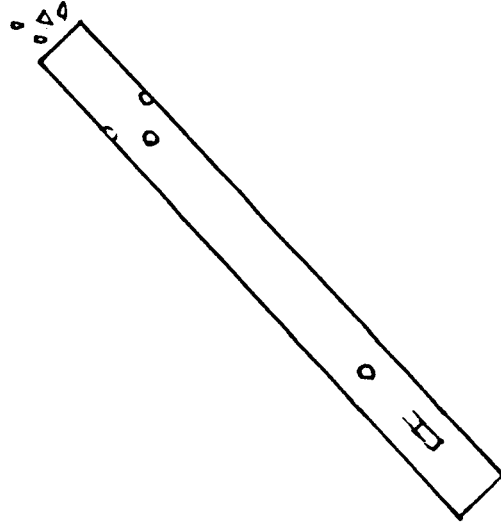
9. เลื่อยให้ดากเสมอกับปลายขลุ่ย

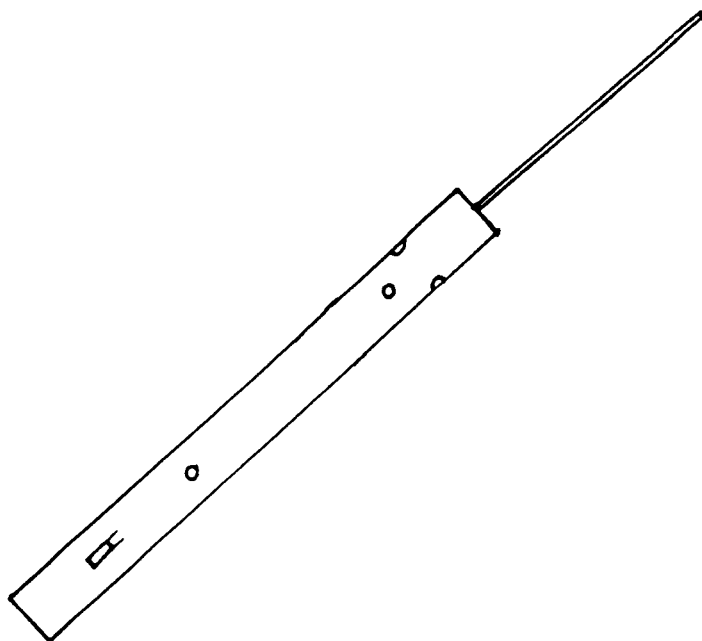
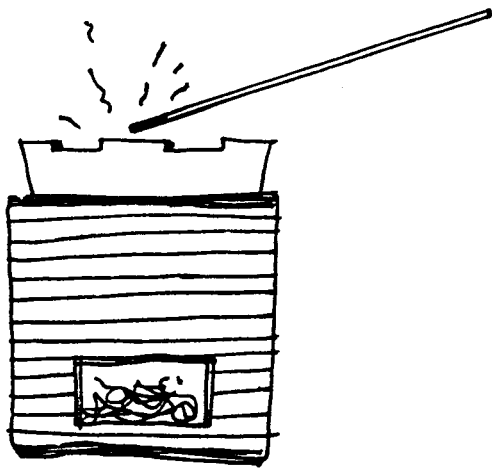
10. ใช้มีดหรือเหล็กปลายแหลม เจาะปากนกแก้วทำไมไม่รวกเป็นรูปสี่เหลี่ยมได้ดากปากขลุ่ยห่างประมาณหนึ่งนิ้วครึ่ง เราเรียกรูนี้ว่า รูปากนกแก้ว

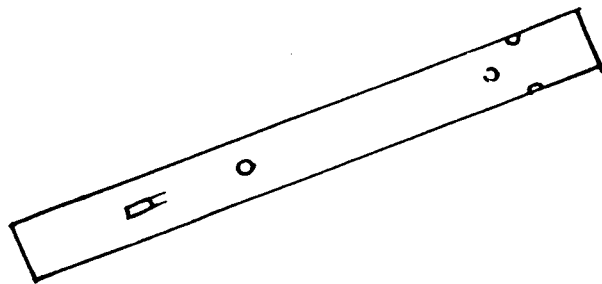
11. ใช้ขี้ผึ้งซึ่งใช้มิดหั้นเป็นชิ้นเล็ก กรอกเข้าไปทางด้านปล้องที่ตรงข้ามกับดากปากขลุ่ยพอสมควร พอว่าเมื่อขี้ผึ้งละลายจะสามารถอุดรูรั่วของลมเป่าที่ดากปากขลุ่ยได้

12. ใช้เหล็กเจาะเผาไฟให้ร้อน แทะเข้าทางปล้องไปจนถึงดากปากขลุ่ย ความร้อนของเหล็ก จะทำให้ ขี้ผึ้งที่กรอกเข้าไปก่อนหน้านี้หลอมละลายเข้าตามรอยรั่วต่าง ๆ

13. เมื่อซี่ผึ้งเย็นลงและแข็งตัว ใช้เหล็กแหลมซี่ผึ้งที่อุดรูสำหรับให้ลมผ่านตรงดากปากขลุ่ยออกให้หมด

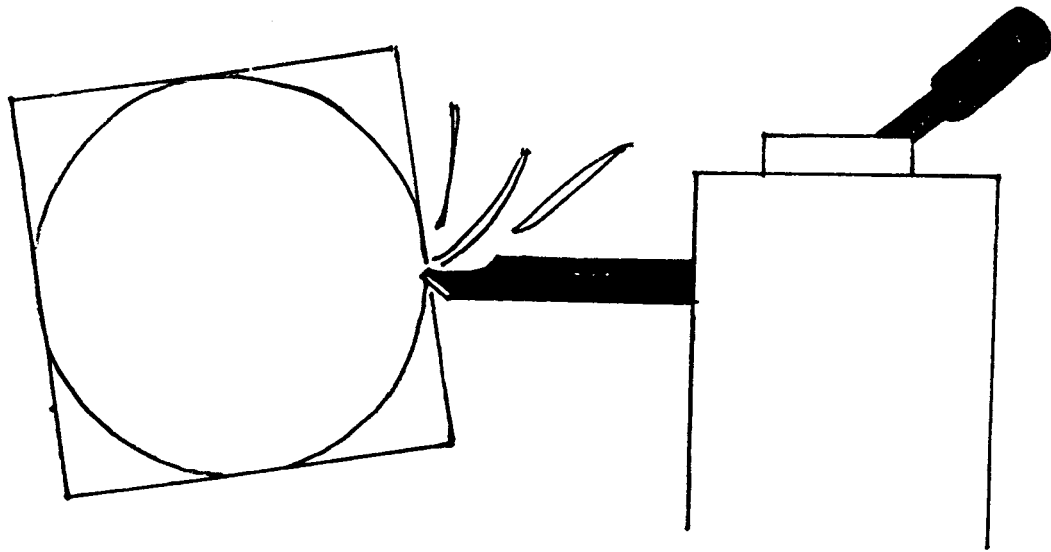
การทำขลุ่ยนอกจากทำจากไม้รวกแล้ว ยังสามารถทำได้จากไม้เนื้อแข็ง อาทิ ไม้พยุงจืดดำ เป็นไม้ที่มีราคาแพงที่สุด ไม้สัก ไม้ชิงชัน ไม้มะเกลือ ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ฯลฯ สิ่งที่สำคัญคือไม้เนื้อแข็งแต่ละชนิดจะต้องเป็นไม้ที่แก่ แห้งสนิท ไม้ชื้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อเสียงของขลุ่ย ขั้นตอนในการทำขลุ่ยจากไม้เนื้อแข็ง เหมือนกับขั้นตอนการทำขลุ่ยจากการทำขลุ่ยจากไม้รวก จะแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในขั้นตอนเท่านั้น คือ การทำขลุ่ยจากไม้เนื้อแข็งต้องนำท่อนไม้มากลึงเพื่อลบเหลี่ยมภายนอก และเมื่อได้ไม้ที่ได้ขนาดแล้วจึงนำมาเจาะได้กลาง หลังจากนั้นขั้นตอนต่อไปก็เหมือนกับการทำขลุ่ยจากไม้รวก

ขั้นตอนการทำขลุ่ยจากไม้เนื้อแข็ง

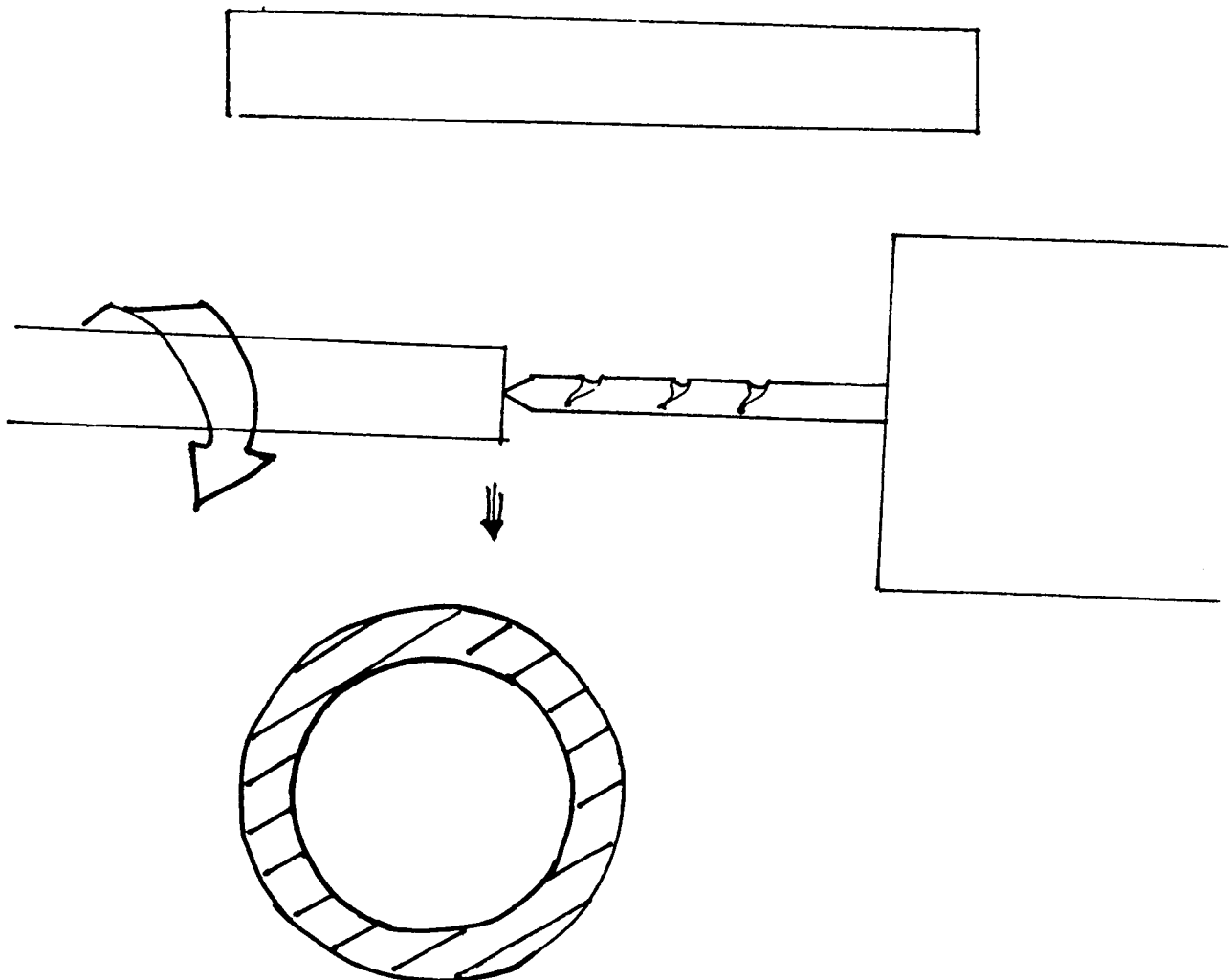
1. หาไม้ชนิดที่ต้องการคัดขนาด

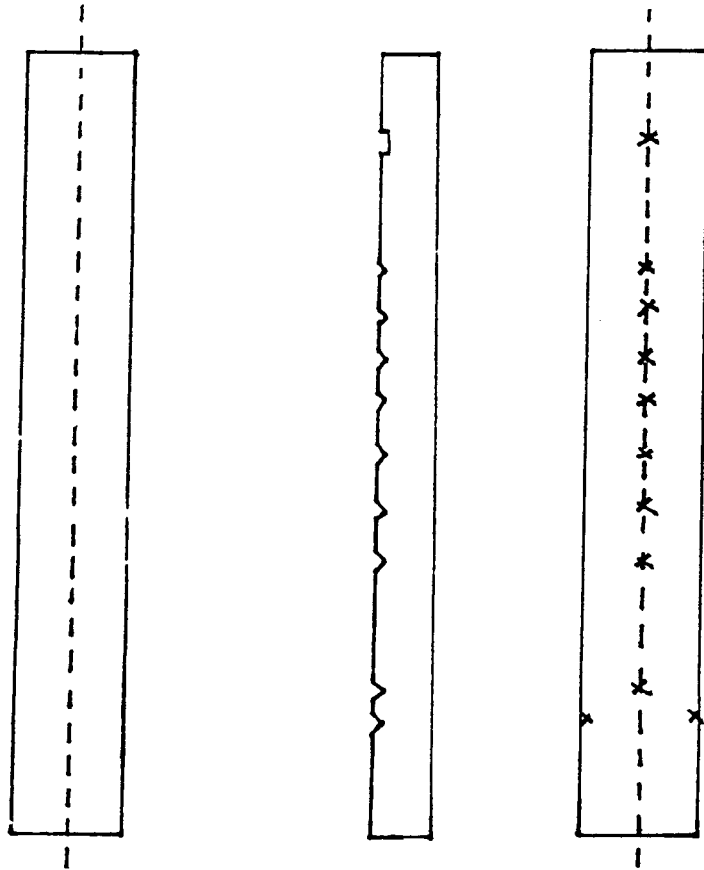
2. นำท่อนไม้มากลึงลบเหลี่ยมภายนอก

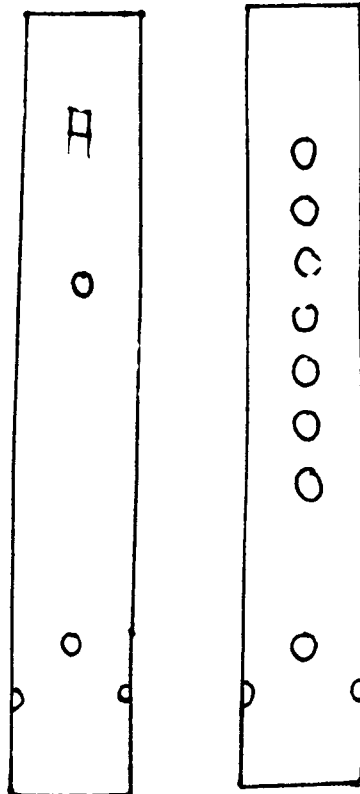
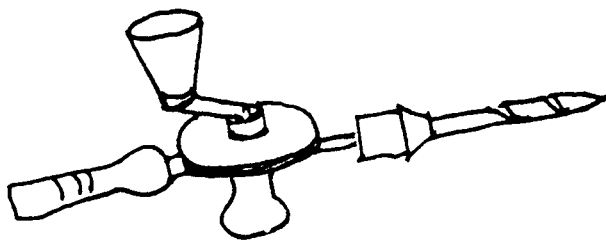
3. เมื่อไม้กลมได้ขนาดแล้วจึงนำมาเจาะได้กลาง

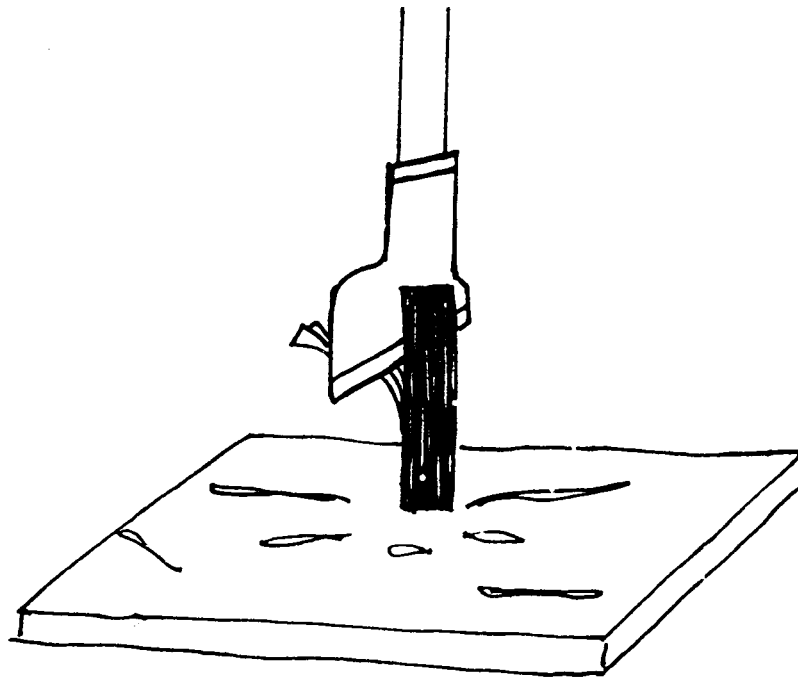
4. ไม้ส่วนทางแล้วทำเครื่องหมาย

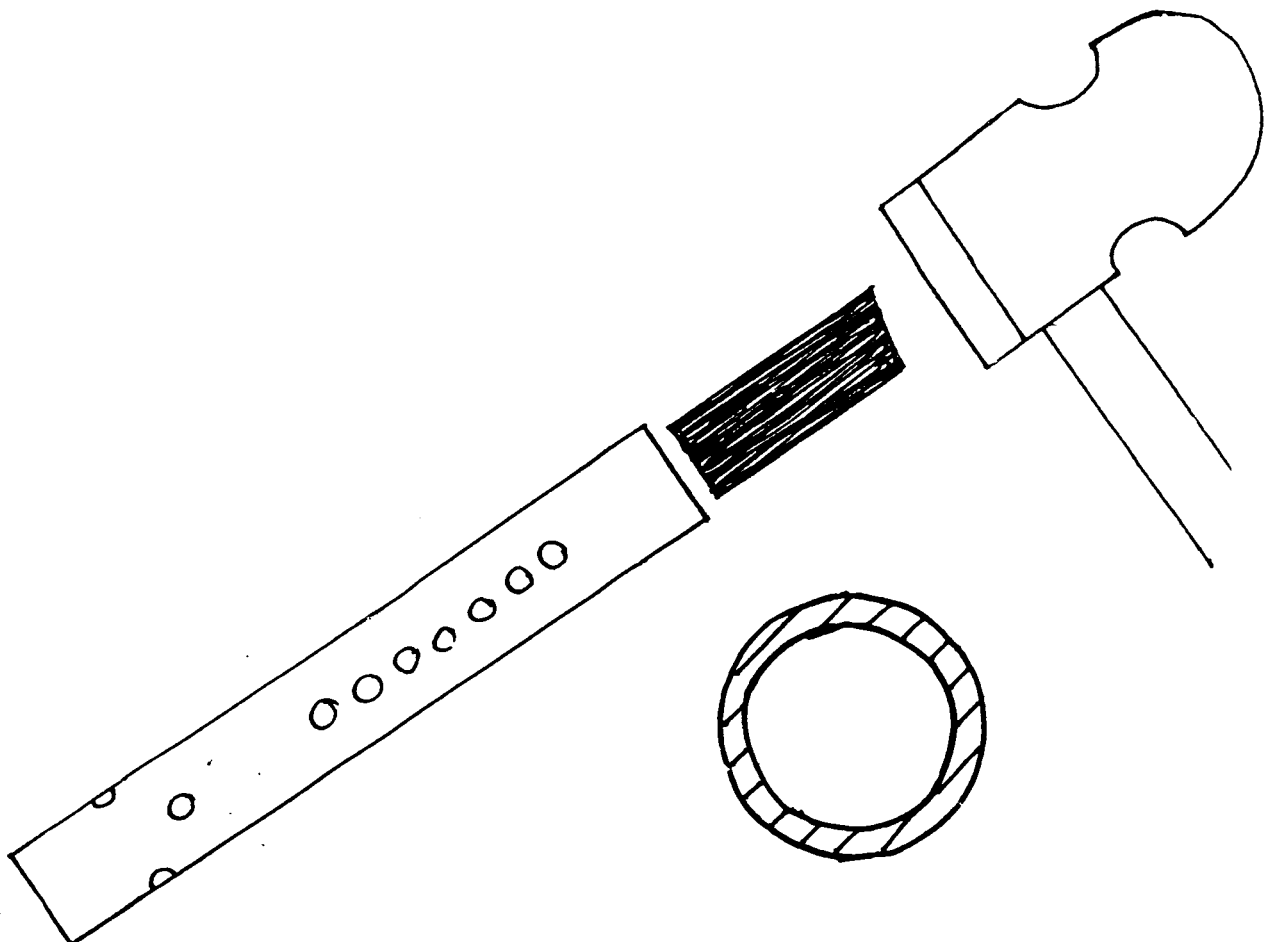
5. เจาะรูขลุ่ยตามส่วนที่จุดไว้

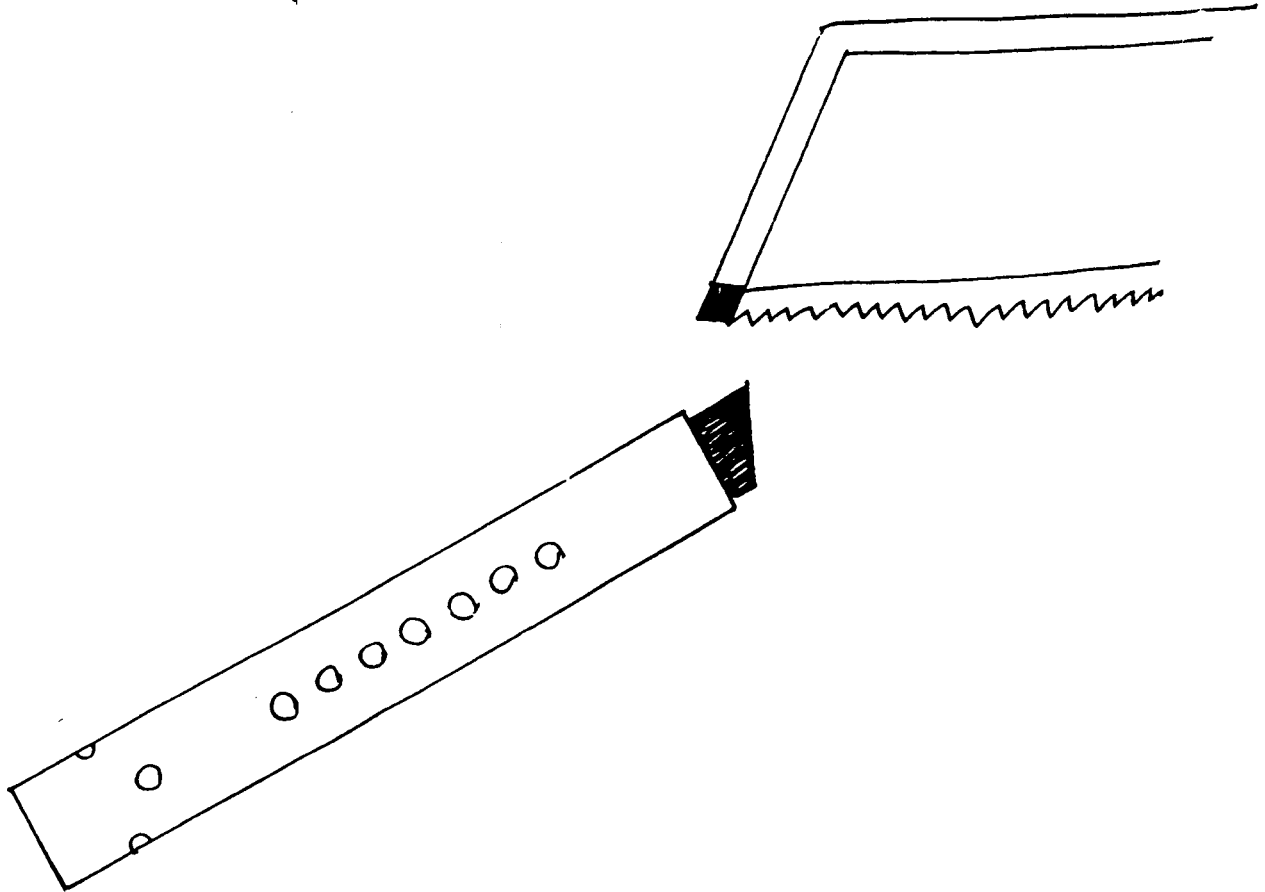
6. เหล้าไม้สักทำดาก

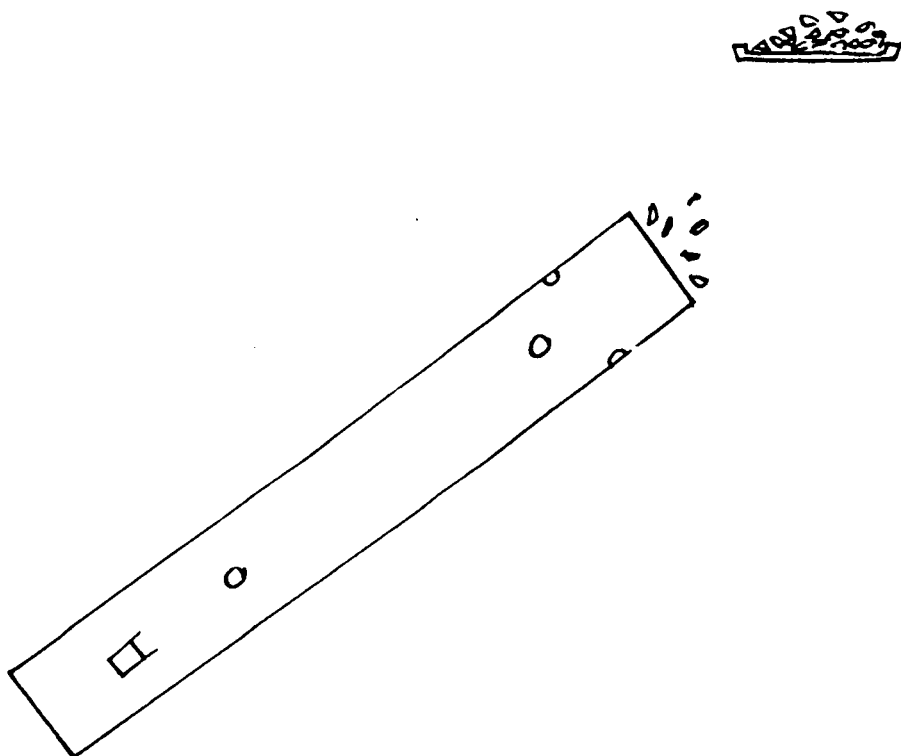
7. ดอกไม้ดากใส่ขลุ่ย

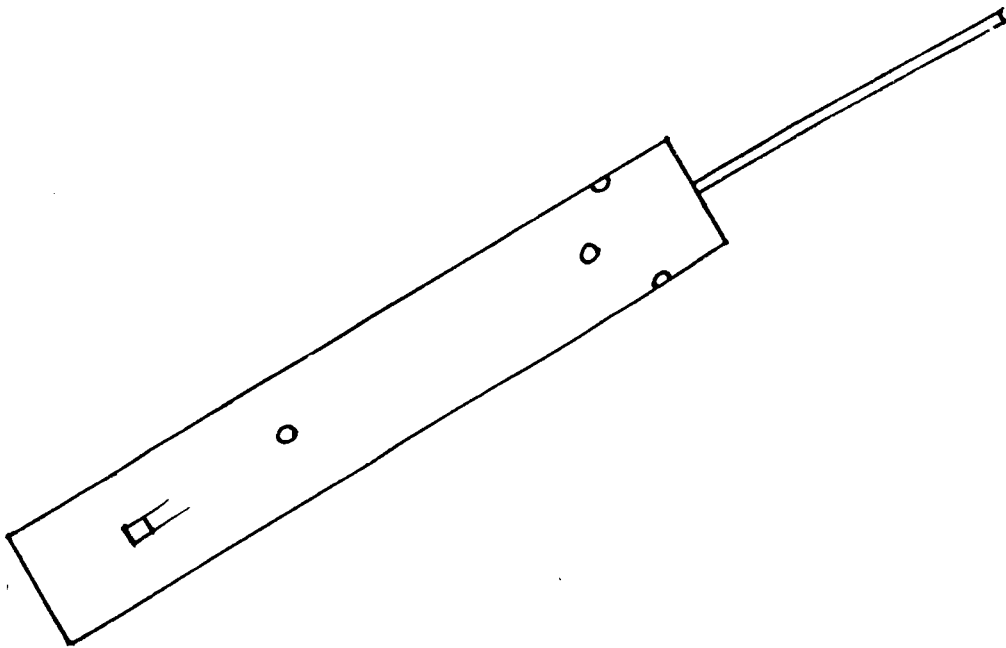
8. ตัดไม้ฉากให้เท่ากับขลุ่ย

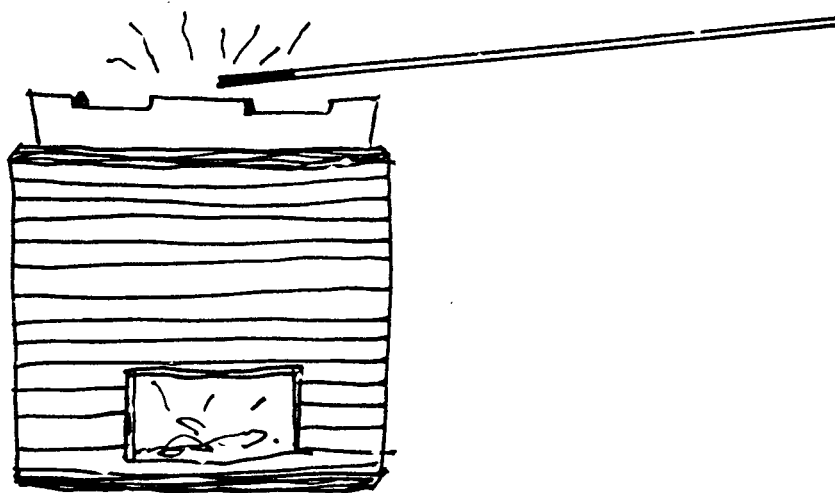
9. โรยเทียนลงในขลุ่ยเพื่ออุดรอยรั่ว

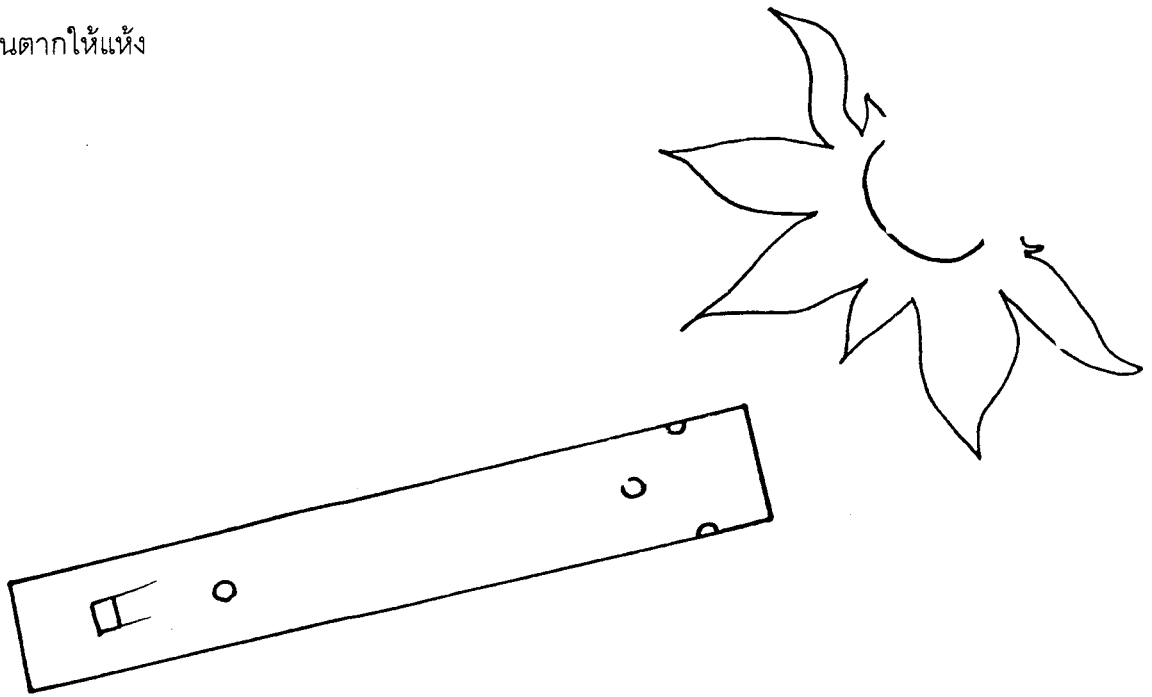
10. ใช้เหล็กเส้นเผาไฟให้ร้อน

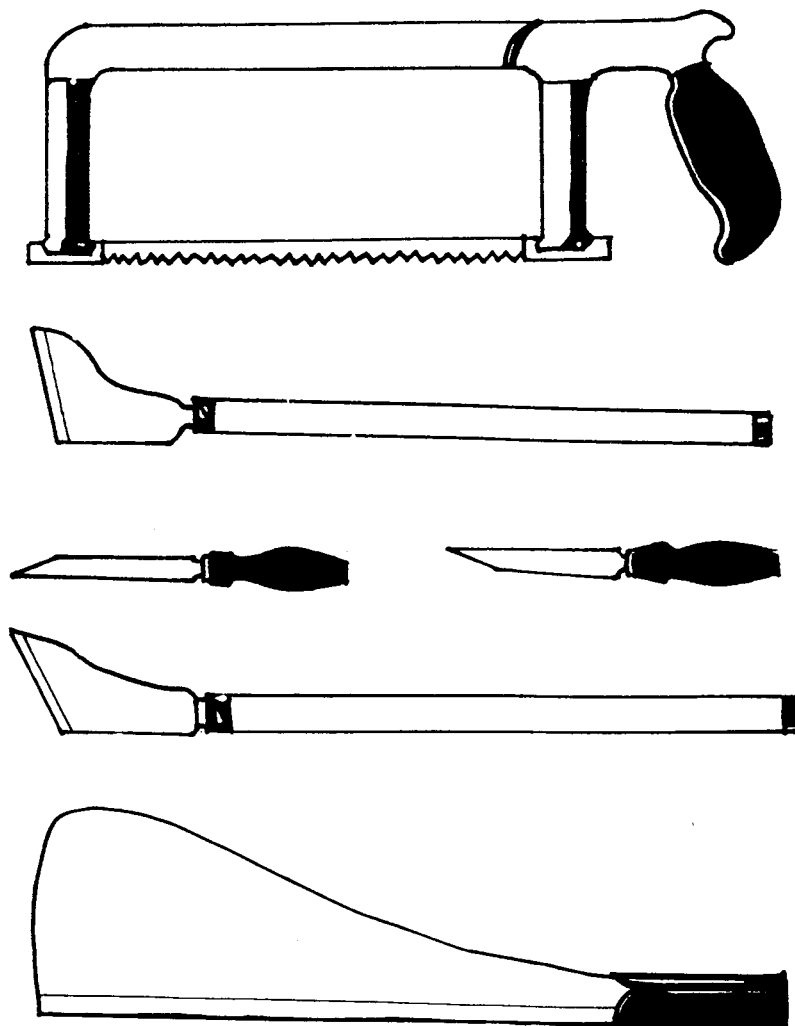
11. นำเหล็กร้อนจี้ลงในขลุ่ยที่มีเทียนอยู่ให้เทียนละลายอุดรอย

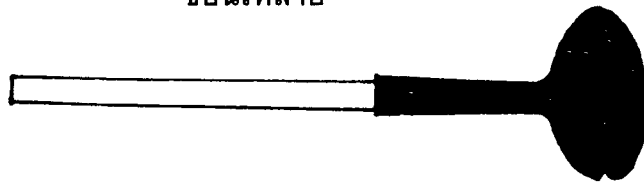
12. นำเทียนตากให้แห้ง

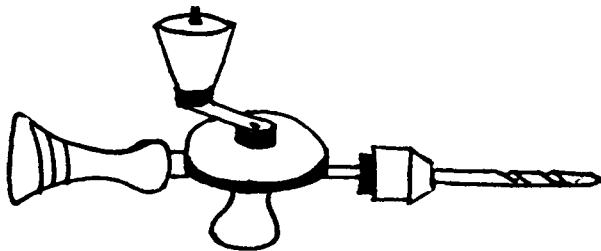
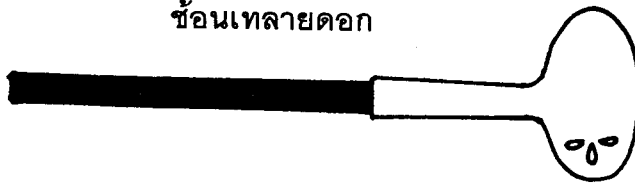
13. อุปกรณ์การทำขลุ่ย

ช้อนเทลาย

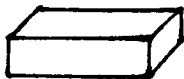

ช้อนเทลายดอก

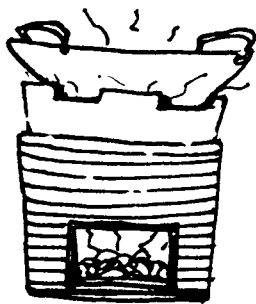

เหล็กเส้น

อิฐ

กาบมะพร้าว

ด้ามจับเทลาย

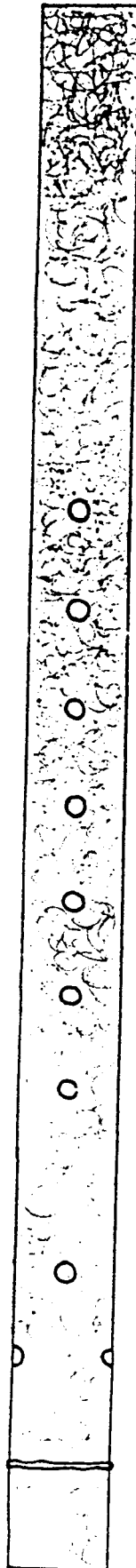

ตะกั่ว

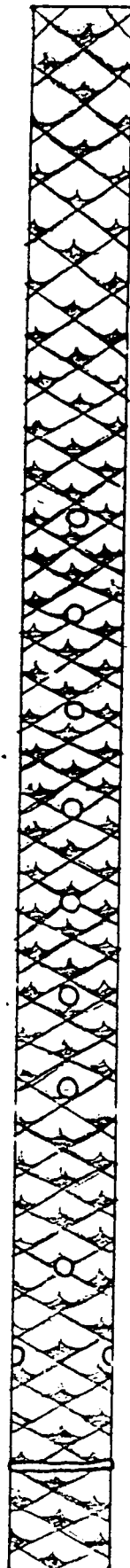

ไม้ส่วน

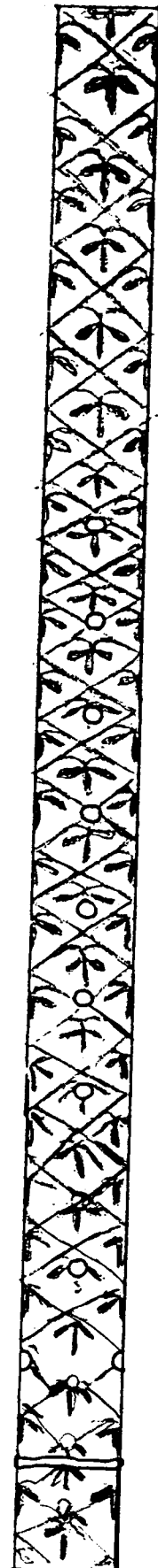
ลวดลายบนขลุ่ยไม้ไผ่

ลายหิน

ลายกระจัด

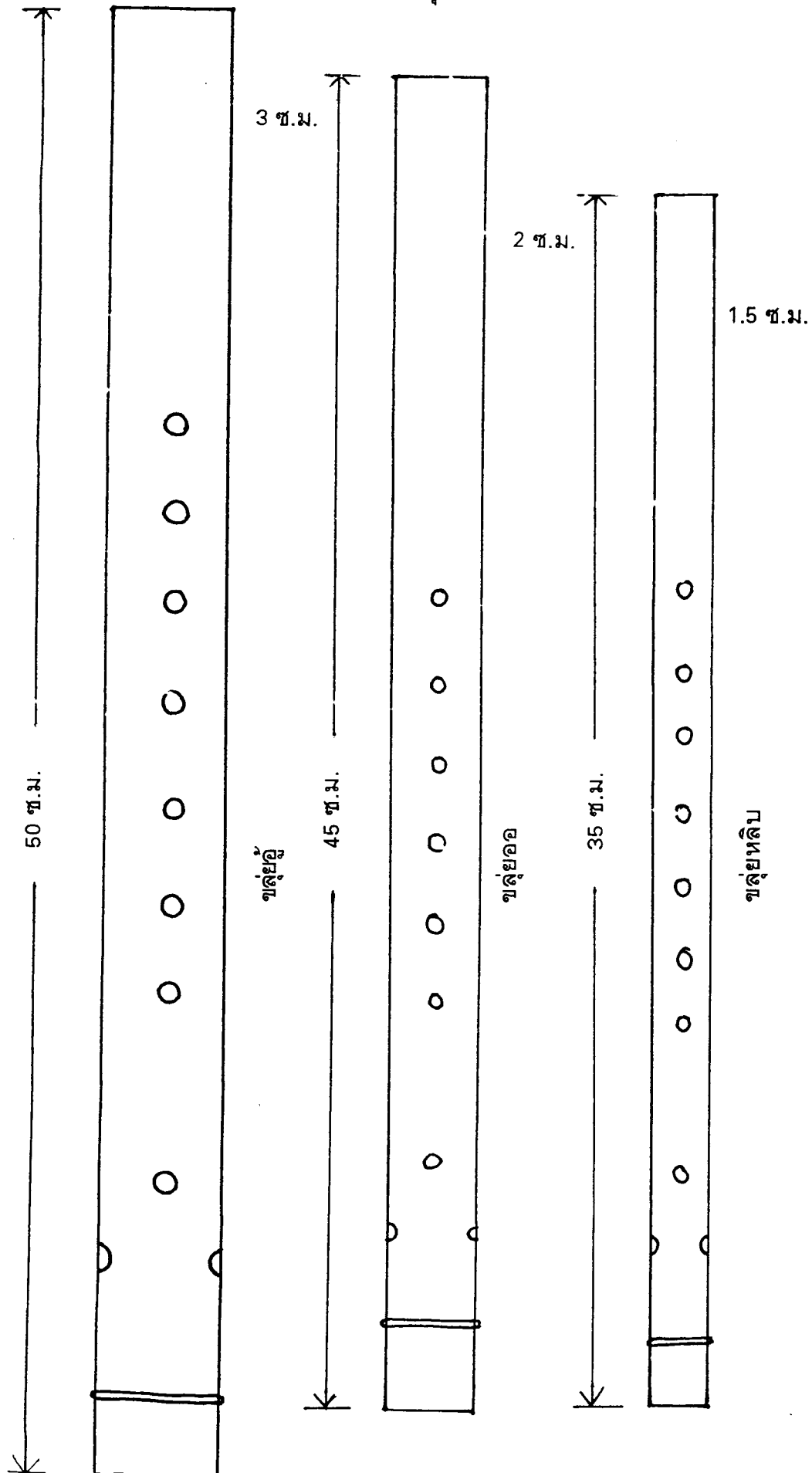

ลายดอก

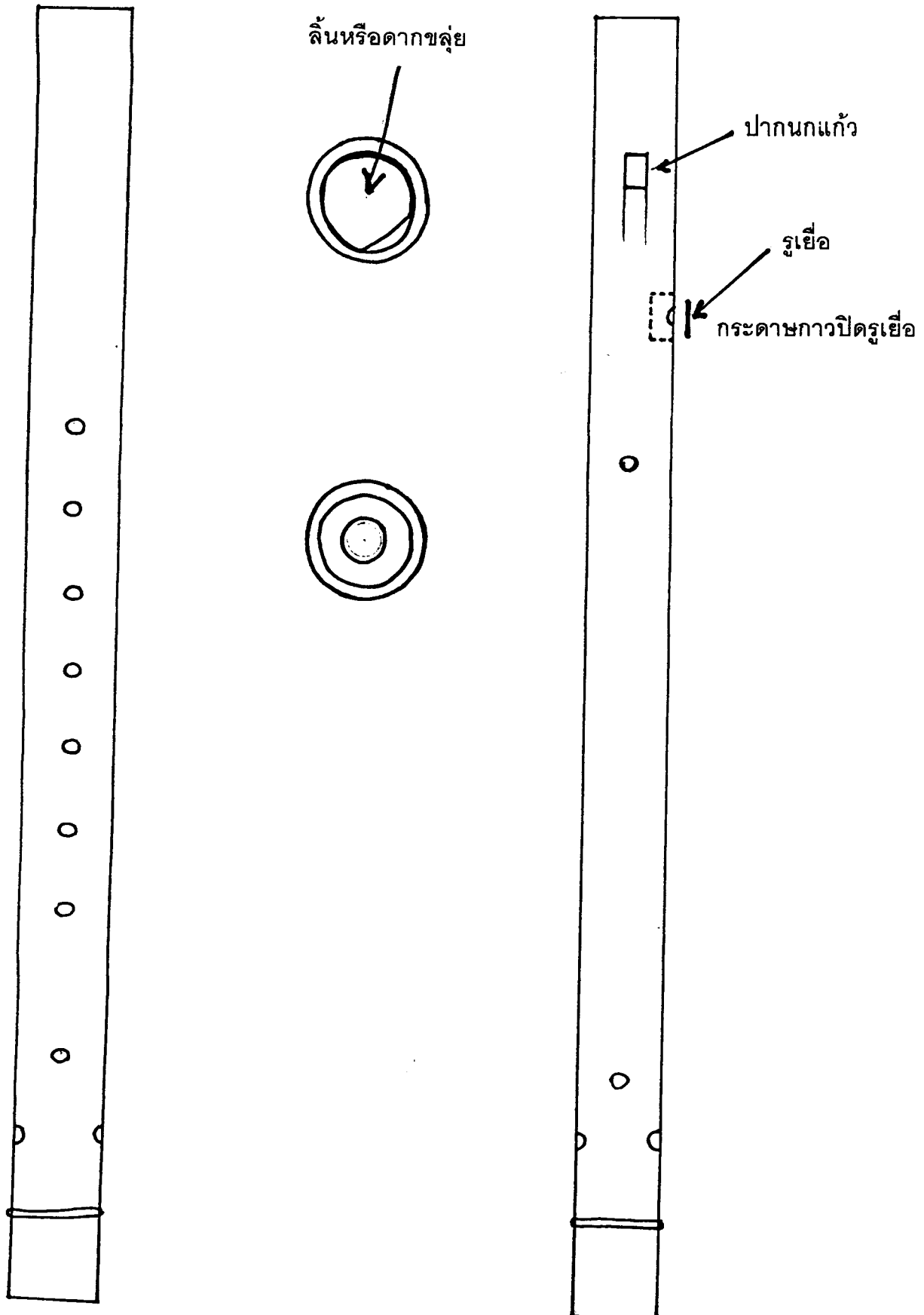
ลายดอก

ขนาดของขลุ่ย 3 ชนิด

ส่วนประกอบสำคัญของขลุ่ย

บทที่ 5

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ชุมชนบางไส้ไก่ในปัจจุบัน

ชุมชนบางไส้ไก่ในปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 1,300 คน เป็นชายประมาณ 630 คน หญิงประมาณ 70 คน มีจำนวนครอบครัวทั้งหมด 248 ครอบครัว มีบ้านเรือนทั้งหมดจำนวน 189 หลังคาเรือน สภาพทั่วไปภายในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เนื่องจากชุมชนได้รับการปรับปรุงทางด้านกายภาพจากการเคหะแห่งชาติ การเคหะแห่งชาติได้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนบางไส้ไก่ในด้านการปรับปรุงทางเท้า ทางระบบน้ำ และสาธารณูปโภค ที่สำคัญ คือ ไฟฟ้า ประปา โดยสามารถให้บริการแก่ชุมชนบางไส้ไก่ได้อย่างทั่วถึง ส่วนสภาพบ้านที่พักอาศัยมีลักษณะเป็นไม้ 2 ชั้น ปลูกอยู่ในที่ดินของสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยการเช่าที่ การสัญจรไปมาของชาวชุมชนบางไส้ไก่อาศัยผ่านซอยทางด้านข้างสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นถนนสายหลักเพื่อออกไปสู่ถนนอิสราภาพ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนบางไส้ไก่อายุส่วนใหญ่ก็ยังเป็นลูกหลานที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ ในสมัยกรุงธนบุรีโดยเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ซึ่งต่อมาคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดันราชวงศ์จักรีปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งชาวลาวเหล่านี้ได้ประกอบอาชีพการทำขลุ่ยขายกันมาตั้งแต่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ที่บางไส้ไก่ แต่ในปัจจุบันได้แตกต่างไปจากอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีมานี้ ก็คือการประกอบอาชีพของผู้คนในชุมชนบางไส้ไก่ ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเดิมชุมชนบางไส้ไก่ประกอบอาชีพการทำขลุ่ยขายทำกันทุกคนทุกครอบครัว อาจกล่าวได้ว่าทุกครอบครัวที่ชุมชนบางไส้ไก่เป็นช่างทำขลุ่ย แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานคร ทำให้รายได้จากการประกอบอาชีพจากการทำขลุ่ยขายเพียงอาชีพเดียวย่อมไม่พอกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น

เรื่อย ๆ ทำให้ชาวบ้านได้ไถ่ถอนไปประกอบอาชีพอื่นกันมากขึ้น ได้แก่ อาชีพรับราชการ รับจ้าง ทำงานในบริษัท ทำงานในโรงงาน อาชีพส่วนตัว เช่น รับเหมา ค้าขาย

ปัญหาและอุปสรรคของการทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไก่อ

ปัญหาและอุปสรรคของการสืบทอดการทำขลุ่ยของชุมชนบางไผ่ไก่อ มีหลายประการอาทิวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การสืบทอดวิชาช่างทำขลุ่ยของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นลูก รุ่นหลาน ไม่สนใจที่จะรับการถ่ายทอดวิชาชีพการทำขลุ่ย เพราะแนวคิด ความรู้สึก และวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สังคมในปัจจุบันเน้นความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านศีลธรรม คุณธรรม เห็นความสำคัญทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่างานทางด้านหัตถกรรม จึงทำให้เด็กรุ่นใหม่เห็นว่างานการทำขลุ่ยเป็นงานที่ยาก ต้องใช้ความละเอียด ความอดทน ความชำนาญ มีชิ้นงานที่ทำได้อย่างรวดเร็ว ต้องมีใจรัก และที่สำคัญต้องเป็นคนที่มีความสนทนียทางดนตรี เพราะต้องมีการปรับเสียงเทียบเสียงให้ไพเราะถูกต้องตามหลักของดนตรี จึงทำให้ขาดคนสืบทอดวิชาช่างทำขลุ่ย

2. ช่างทำขลุ่ยมีจำนวนน้อยลงกว่าเดิม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ในปัจจุบันภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป การแข่งขันต่อสู้เพื่อการอยู่รอดในสังคมมีมากขึ้น คนรุ่นใหม่จึงมุ่งคำนึงถึงตนก่อนดังที่กล่าวมาแล้ว ช่างทำขลุ่ยที่ประกอบอาชีพนี้ก็เป็นคนที่มีอายุซึ่งนับวันก็จะเหลือน้อยลงทุกวัน บางคนในปัจจุบันนี้ก็ไม่สามารถทำขลุ่ยได้แล้วเพราะสุขภาพไม่แข็งแรง และประการที่สำคัญคือ การประกอบอาชีพการทำขลุ่ยของช่างขลุ่ยในปัจจุบันมักจะมีรายได้ไม่พอกับค่าครองชีพ ไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไป ช่างขลุ่ยบางคนต้องประกอบอาชีพอื่นเสริมเพิ่มเติมจากการทำขลุ่ยหรือไม่ก็เลิกอาชีพ ตลาดที่จำหน่ายขลุ่ยก็มีไม่มากนัก การจำหน่ายขลุ่ยมีด้วยกัน 4 ลักษณะ คือ

1. ช่างทำขลุ่ยนำไปขายส่งตามร้านขายเครื่องดนตรี โดยช่างต้องคอยไปสอบถามความต้องการของร้านเครื่องดนตรีว่าต้องการขลุ่ยชนิดใด จำนวนมากน้อยเพียงใด เป็นแหล่งจำหน่ายใหญ่ที่สุด

2. ช่างทำขลุ่ยนำขลุ่ยไปขายตามงานต่าง ๆ เช่น งานประจำปีของจังหวัดต่าง ๆ งานภูเขาทอง งานวชิราวุธานุสรณ์ และตามตลาดนัด ซึ่งการนำขลุ่ยไปขายตามงานต่าง ๆ นั้นก็มีระยะเวลาที่จำกัด เพราะงานเหล่านั้นมีเพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น

3. มีผู้มาซื้อที่บ้านซึ่งลูกค้าเหล่านี้มักต้องการลวดลายพิเศษที่แตกต่างไปจากขลุ่ยที่มีวางขายตามท้องตลาด

4. มีโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาซื้อ แต่ขลุ่ยที่ทำก็เป็นขลุ่ยแบบธรรมดา ราคาไม่แพง เพราะขายให้แก่นักเรียน

ราคาค่าตอบแทนของการทำขลุ่ย ขลุ่ยลายหินซื้อจากผู้ผลิต 25 บาท พ่อค้าขายตามท้องตลาด 40 บาท ขลุ่ยลายดอกซื้อจากผู้ผลิต 60 บาท พ่อค้าขายตามท้องตลาด 60-80 บาท เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการจำหน่ายขลุ่ยสู่ท้องตลาดส่วนใหญ่ผ่านทางร้านซึ่งมีพ่อค้าคนกลาง ช่างทำขลุ่ยไม่สามารถต่อรองเรื่องราคาได้เท่ากับค่าของงาน ทำให้ช่างทำขลุ่ยเกิดความท้อใจและหมดกำลังใจในการประกอบอาชีพนี้ ในที่สุดก็เลิกการประกอบอาชีพทำขลุ่ยไปในที่สุด

3. วัสดุที่ใช้ในการทำขลุ่ยหายากและมีราคาแพงขึ้น วัสดุที่สำคัญคือ ไม้ไผ่รวก มีน้อยลงด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ชาวบ้านที่เข้าไปตัดไม้รวกมีน้อยลง เนื่องจากรายได้ไม่แน่นอนและไม้ไผ่รวกตามชายป่าเริ่มหายาก การเดินทางเข้าไปหาไม้รวกต้องเดินทางเข้าไปในป่าลึกมาก และป่าไม้ไผ่รวกส่วนใหญ่อยู่ในเขตหวงห้ามของทหาร

2. ชาวบ้านท้ายพิกุล อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ได้ลดปริมาณการปลูกไม้ไผ่รวกลง เนื่องจากที่ดินมีราคาแพงขึ้น ชาวบ้านบางคนก็ขายที่ดินแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่น ชาวบ้านบางคนก็เลิกปลูกไม้ไผ่รวกหันไปปลูกพืชอย่างอื่นที่มีรายได้ดีกว่า ชาวบ้านที่เป็นเด็กรุ่นใหม่ก็หันไปประกอบอาชีพอื่นแทน โดยไปประกอบอาชีพรับจ้าง ทำงานในโรงงาน ทำให้วัตถุดิบในการทำขลุ่ยหายากขึ้น และมีราคาแพงขึ้น ช่างทำขลุ่ยจึงได้มีการเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ในการทำขลุ่ยจากไม้รวก มาเป็นท่อ พี วี ซี ท่อวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีราคาถูกกว่าและหาง่ายกว่า แต่ก็มีปัญหาเรื่องคุณภาพของเสียงขลุ่ย

4. ขาดการพัฒนาด้านเทคโนโลยี แต่เดิมเป็นการทำขลุ่ย เป็นงานหัตถกรรมในครอบครัว ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา ได้กำหนดให้เครื่องดนตรีประเภทขลุ่ยเป็นวิชาเลือกของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ ต้องการขลุ่ยเมื่อมีความต้องการมากการผลิตจำเป็นจะต้องทำอย่างรวดเร็ว ไม้ไผ่รวกจึงโตไม่ทัน ช่างทำขลุ่ยจึงได้ใช้ท่อ พี วี ซี แทน แต่อย่างไรก็ตามแม้จะเปลี่ยนวัตถุดิบแบบเก่าเป็นแบบใหม่ แต่ระบบการผลิตยังคงเป็นแบบเก่า ยังไม่มีการพัฒนาความก้าวหน้าในการผลิต ทำให้การผลิตช้าและมีปริมาณไม่เพียงพอับความต้องการของผู้ซื้อ

5. สุขภาพของช่างทำขลุ่ย เพราะการทำขลุ่ยต้องใช้ตะกั่วในการระเหย ซึ่งมีผลในระยะยาวต่อสุขภาพของช่างทำขลุ่ย และประกอบกับช่างทำขลุ่ยส่วนมากมีอายุมากแล้ว จึงไม่มีกำลังพอที่จะผลิตได้

6. ปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันระหว่างคนรุ่นใหม่ (หนุ่มสาว) กับคนรุ่นเก่า (ผู้ใหญ่) เนื่องจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้แนวคิด ความรู้สึก และวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่มีแนวคิดที่ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นเมื่อ

เขาต้องการประกอบอาชีพอะไร เขาควรจะเป็นผู้เลือกและตัดสินใจเอง มิใช่จะต้องทำตามที่มีผู้ใหญ่ต้องการเสมอไป

การอนุรักษ์และการสืบทอดการทำขลุ่ย

1. รัฐบาลควรสนับสนุนด้านวัตถุดิบในการผลิต คือการส่งเสริมการปลูกไม้ไผ่รวกให้มากขึ้น หรือมีฉันทนก็อนุญาตให้ชาวบ้านสามารถตัดไม้ไผ่รวกในป่าสงวนได้

2. ส่งเสริมและสร้างความภาคภูมิใจให้กับช่างทำขลุ่ย เพื่อให้เขาเหล่านั้นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนเอง ในการที่จะรับทอดงานหัตถกรรมของกลุ่มชนของตนที่บรรพบุรุษได้ให้ไว้ไปยังอนุชนรุ่นหลัง

3. วรรณคดีให้อนุชนรุ่นหลังเห็นคุณค่า ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์และสืบทอดงานหัตถกรรม การทำขลุ่ยของบรรพบุรุษของตนไว้ ทำให้เกิดความตระหนักว่างานการทำขลุ่ยนั้นเป็นงานที่สามารถจะเลี้ยงชีพได้ ประกอบเป็นสัมาอาชีพที่มีรายได้ดีอาชีพหนึ่งไม่แพ้อาชีพอื่น

บรรณานุกรม

ธนิศ อยู่โพธิ์. เครื่องดนตรีไทยพร้อมด้วยตำนานการผสมวงมโหรี ปี่พาทย์ และเครื่องสาย

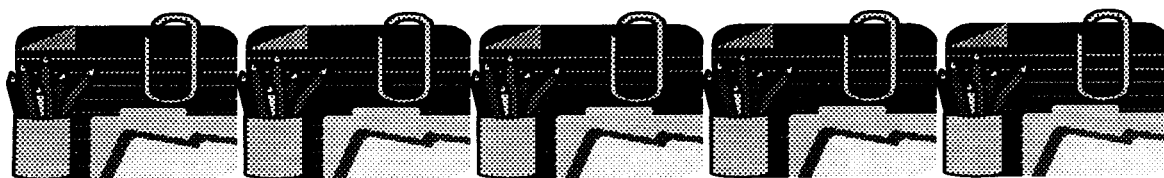
กรุงเทพมหานคร: ศิลปากร, 2523.

ภูมิเสวิน, พระยา. “ขลุ่ย.” วารสารวัฒนธรรม (1 ตุลาคม 2522): หน้า 20-26

ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน
2539

เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. ขลุ่ยไทย. มปท., มปป.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. ทฤษฎีการปฏิบัติดนตรีไทย คู่มือเครื่องสายไทย. กรุงเทพมหานคร: มปท., 2521.

โครงการฝึกอบรมวิจัย
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประจำปี 2542-2543

● หลักสูตรที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัด

รุ่นที่ 1 วันอังคารที่ 6 - วันพฤหัสบดีที่ 8 กรกฎาคม 2542

รุ่นที่ 2 วันอังคารที่ 20 - วันพฤหัสบดีที่ 22 กรกฎาคม 2542

»xxx«

● หลักสูตรที่ 2 การวิจัยทางสังคมเพื่อการพัฒนา

วันจันทร์ที่ 13 - วันศุกร์ที่ 24 กันยายน 2542

»xxx«

● หลักสูตรที่ 3 เทคนิคการติดตามประเมินผลโครงการ

วันจันทร์ที่ 6 - วันศุกร์ที่ 17 มีนาคม 2543

»xxx«

ผู้สนใจติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่:

นายวีระพงษ์ ไกรวิทย์

โครงการฝึกอบรมวิจัย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาคารวิสิษฐ์ ประจวบเหมาะ ชั้น 4

โทร.218-7373, 218-7376 โทรสาร 215-5523, 255-2353